

SZAKDOLGOZAT

Nézics Andrea

2024



Magyar Agrár- és Élettudományi Egyetem

Kaposvári Campus

Neveléstudományi Intézet

Óvodapedagógus alapképzési szak

**AZ ÓVODAI SZOCIÁLIS SEGÍTŐ TEVÉKENYSÉG SZEREPE A
GYERMEKVÉDELMI JELZŐRENDSZER MŰKÖDÉSÉBEN**

Konzulens: Fináncz Judit PhD
egyetemi docens

Intézet/Tanszék: Neveléstudományi Intézet
Gyermeknevelési Tanszék

Készítette: Nézics Andrea

Kaposvár

2024

Tartalomjegyzék

1. Bevezetés	1
2. A veszélyeztetettség és megnyilvánulási formái.....	3
2.1 A veszélyeztetettség fogalma.....	5
2.2 Bántalmazás fogalma.....	5
2.3 Elhanyagolás fogalma	6
2.4 Veszélyeztetett gyermekek Magyarországon	7
3. A gyermekvédelmi észlelő és jelzőrendszer általános alapelvei	10
3.1 Az észlelő- és jelzőrendszer működésének folyamata	10
3.2. Jelzési kötelezettség veszélyeztetettség, bántalmazás, elhanyagolás esetén	11
3.3 A jelzőrendszeri tagok feladatai.....	12
3.4 Köznevelésre vonatkozó előírások.....	14
4. A megelőzés lehetőségei.....	16
4.1 Prevenációs programok	16
4.2 Az óvodapedagógusok kompetenciafejlesztése	17
5. Óvodai szociális segítő munka.....	18
5.1 Az óvodai szociális segítés célja	18
5.2 Az óvodai szociális segítő feladata	19
5.3 Egyéni szociális segítő tevékenység az óvodai szintén	21
5.4 Jelzés menete az óvodai szociális segítés folyamatában	22
6. Az óvoda és az óvodai szociális segítő szerepe a jelzőrendszer működésében a Csurgói Járásban.....	24
6.1 A vizsgálat módszertana.....	24
6.2 Esettanulmányok bemutatása.....	25
6.2.1 Hat testvér - Elhanyagolás.....	25

6.2.2	Noel - Fizikai bántalmazás	27
6.2.3	Zénó - Magatartási, beilleszkedési nehézségek	30
6.2.4	Kevin - A családi szerkezet megbomlása, gyász	32
6.2.5	Kitti - Függőség, elhanyagolás	34
6.3	Az óvodai szociális segítők tevékenysége és együttműködése az óvodával	37
6.4	Konklúzió.....	38
7.	Összefoglalás	40
	Irodalomjegyzék.....	42
	Melléletek	45
1.	számú melléklet: Esetjelző adatlap Gyermekjóléti Szolgálat részére.....	45
2.	számú melléklet: Egyéni tevékenységi lapja.....	46
3.	számú melléklet: Interjú kérdések az óvodai szociális segítővel	47
4.	számú melléklet: Interjú az óvodai szociális segítővel: Bea	48
5.	számú melléklet: Interjú az óvodai szociális segítővel: Ádám.....	52
	Nyilatkozatok	55

1. Bevezetés

Szakdolgozatomban az óvodai szociális segítő tevékenységet vizsgálom és az észlelő-és jelzőrendszerben betöltött szerepét dolgozom fel. Témaválasztásomat az indokolta, hogy óvodapedagógus hallgatóként óvodai gyakorlataim során találkoztam több olyan helyzettel, ahol az óvodának vagy az óvodapedagógusnak mint gyermekvédelmi jelzőrendszeri tagnak kellett fellépnie, jelzéssel élni a gyermekek veszélyeztetettsége okán. Ezen eseteknél felmerült a gyermek otthoni veszélyeztetettsége. Egyre gyakrabban azt tapasztaljuk, hogy az óvodapedagógusoknak a nevelési feladatokon túl jelzőrendszeri feladatai is egyre nagyobb hangsúlyt kapnak.

Jelenleg rendészeti szakterületen dolgozom, ahol a munkám során több esetben előfordult, hogy gyermekek sérelmére elkövetet bűncselekmények ügygazdája voltam. Tapasztalataim szerint a jelzőrendszer működése, működtetése nagyban segíti a gyermekek veszélyeztetettségének csökkentését vagy annak megelőzését.

Egyre több viselkedési, és családi probléma jelentkezik az óvodában az óvodapedagógusok számára. Ennek hátterében állhat a felgyorsult világ, az internet elterjedése, a globalizáció, a következtelen nevelést elősegítő tényezők, melyek mind-mind hatnak valamely módon a gyermekekre. Valamint a megbomlott családmocklek, konfliktuskezelési technikák hiánya, a szeretetre, a bizalomra épülő biztonságot adó családi kapcsolatok felhígulása.

A gyermekvédelmi törvény (1997. évi XXXI. törvény a gyermekek védelméről és a gyámügyi igazgatásról, a továbbiakban Gyvt.) megjelenésével egyidejűleg a preventív szemlélet is egyre nagyobb teret kapott. Legfontosabb cél a veszélyeztetettség kezdeti szakaszában felderítésre kerüljenek az arra okot adó helyzetek. Az óvodában előforduló magatartási, nevelési problémák egyre gyakoribbak, melyek megnehezítik az intézményben folyó pedagógiai munkát. Ezen problémák, konfliktusok rendezésének hatékony kezelésében fontos szerepet töltenek be az óvodapedagógusok és a szülők mellett az óvodai szociális segítőik. A megfelelő időben történő segítség, a hatékony intézkedési formák gátat vethetnek a későbbi agresszív viselkedési formák megjelenésének. Az óvodában megjelenő problémák mögött álló tényezők nem csak a gyermekek és az óvodapedagógus frusztrációját növelheti, hanem veszélyeztetheti a nevelési intézmény működését is.

A gyermekvédelmi munka nagyon komplex, a gyermekek emocionálisan kötődnek a szülőkhöz és a gyermekekkel foglalkozó szakembereknek ezt el kell fogadniuk és tudniuk kell partnerként kezelni a szülőket. Egyensúlyt kell találni, hogy működjön a partnerség is, de ugyanakkor védje a gyermeket is a szakember. A nemzetközi szakirodalom rámutat arra, hogy a szociális és gyermekvédelmi munka milyen komplex tevékenység. A gyermekvédelmi szakembereknek minden nap döntéseket kell hozniuk a családok, a gyermekek biztonságával kapcsolatban (Cossa, 2013; Payne, 2008; Stanley, 2005).

Ahhoz, hogy a problémákat kezelni tudjuk, szükség van a különböző szakterületek együttműködésére. Elsősorban a szociális ellátórendszer, ezen belül is a gyermekvédelem valamint a nevelési intézményrendszer között. A magatartási, nevelési problémák, az óvodai konfliktusok rendezése hatékony megoldásra vár. Szakdolgozatom során a következő kutatási kérdésekre keresem a választ:

- Hogyan illeszthető be az óvoda életébe az új típusú szociális segítő tevékenység?
- A szülők és az óvodapedagógusok hogyan viszonyulnak az óvodai szociális tevékenységhez?
- Mennyire tud hatékonyan közreműködni a jelzőrendszer működésében a szociális segítő?
- Milyen a szociális segítő együttműködése az óvodával és az óvodapedagógusokkal?
- Milyen az intézmények közötti együttműködés, a partnerség és az hogyan valósul meg?
- Milyen típusú veszélyeztetettséggel lehet találkozni a Csurgó Járás óvodáiban?
- Mennyire tekinthető hatékonynak a gyermekvédelmi beavatkozás?

A téma mélyebb feltárása érdekében felkerestem a Csurgó Járási Család- és Gyermekjóléti Központ és Szolgálatot, hogy betekintést nyerhessek a jelzőrendszeri tagok együttműködésébe, a problémamegoldó folyamatba néhány eset kapcsán, ahol az érintett gyermek óvodás korú volt. A kutatási kérdéseim megválaszolása érdekében az öt esettanulmány készítése mellett az interjú módszerét alkalmaztam.

2. A veszélyeztetettség és megnyilvánulási formái

A gyermek élethez, emberi méltóságához való jogát semmi nem írhatja felül. Amennyiben veszélyeztetettséget észlelünk, azonnal cselekednünk kell. Jelzéssel kell élnünk. Egy óvodás korú gyermek az óvodában ilyen esetben szavak nélkül is jeleket mutat, melyet a szakembereknek tudniuk kell észlelni, értelmezni. Az óvodapedagógusoknak egyre több szerepet kell felvenniük a nevelési feladataikon túl, amely túlmutat a kizárólag csak pedagógusi szerepen. Az óvodapedagógusok oszlopos tagjai a gyermekvédelmi észlelő- és jelzőrendszernek. A gyermekvédelmi jelzőrendszer tagjainak különösen fontos feladata a veszélyeztetettség, bántalmazás, elhanyagolás, a rossz bánásmód feltárása, annak kezelése. Még régebben a gyermekbántalmazást szinte nevelési eszközként használták, addig napjainkban ez teljes mértékben elfogadhatatlan. A Gyermekvédelmi törvény tiltja a gyermekek testi fenyegetését. A gyermekbántalmazással kapcsolatban Magyarországon is a zéró tolerancia elve érvényesül. A gyermekekkel szembeni elhanyagolás, semmiféle fizikai, érzelmi, szexuális visszaélés nem elfogadott és szigorúan szankcionálható, a büntetőjog is tilalmazza azt. Magyarországon is egyre több olyan intézmény, szervezet, alapítvány jött létre, melyek foglalkozik a problémával és védi az áldozatokat (1997.évi XXXI törvény 6.§(5)).

„Az Egyezményben részes államok megtesznek minden arra alkalmas törvényhozási, közigazgatási, szociális és nevelési intézkedést, hogy megvédjék a gyermeket az erőszak, a támadás, a fizikai és lelki durvaság, az elhagyás vagy az elhanyagolás, a rossz bánásmód vagy a kizsákmányolás – ideértve a nemi erőszakot is – bármilyen formájától mindaddig, amíg szüleinek vagy valamelyik szülőjének, illetőleg törvényes képviselőjének vagy képviselőinek, vagy bármely más olyan személynek, akinél elhelyezték, felügyelete alatt áll” (Egyezmény a gyermek jogairól 19. cikk 1.pont).

A Gyermekjogi Egyezménynek köszönhetően manapság a gyerekek helyzete nagyon sokat javult és biztonságosabb életet élhetnek (1991.évi LXIV. törvény a Gyermek jogairól szóló, New Yorkban, 1989. november 20-án kelt Egyezmény kihirdetéséről; UNICEF, 2000).

Közösségünk minden tagja felelős a gyermekek jólétéért. Nincs egzakt, pontos, egyértelmű értelmezése a veszélyeztetettségnek a hazai joggyakorlatban. Azonban elkülönítenek főcsoportokat, melyek alapján beazonosíthatóak. Ezek a környezeti, magatartási, egészségi és az anyagi főcsoport. A környezeti főcsoportnál a probléma eredhet a gyermek közvetlen környezetéből, ide tartoznak a nem megfelelő lakáskörülmények, a család életviteli problémái (pl.: szenvedélybetegségek). Magatartási főcsoportba soroljuk a gyermek nem megfelelő viselkedési formáit, valamint a szenvedélybetegségekből adódó problémákat.

Az egészségi főcsoport magába foglalja a gyermek egészségi elhanyagolását, illetve tanulási problémáit, ami a gondviselők nem tudnak elhárítani. Az anyagi főcsoport a jövedelem hiányra vonatkozik, amely veszélyezteti a gyermek megfelelő ellátását (Statisztikai Tükör, 2016).

A veszélyeztetettség megítélése, annak definiálásán még napjainkban is sokan sokféleképpen gondolkodnak. Napjainkban a veszélyeztetettséggel érintett gyermek száma folyamatos emelkedést mutat. A gyermekjóléti szolgálatok veszélyeztetettség esetén kezdeményezhetik a gyermek védelembe vételét a járási gyámhivataloknál. Ha a szülő vagy más törvényes képviselő a gyermek veszélyeztetettségét a gyermekjóléti alapellátások önkéntes igénybevételével megszüntetni nem tudja, vagy nem akarja, de alaposan feltételezhető, hogy segítséggel a gyermek fejlődése a családi környezetben mégis biztosítható, a járási gyámhivatal intézkedik a gyermek védelembe vétele ügyében. A járási hivatal hatósági- és gyámügyi osztálya a jogszabályban meghatározott szervek, személyek jelzése, kezdeményezése, javaslata alapján, köteles a védelembe vétel iránti eljárást hivatalból lefolytatni. Védelembe vétel esetén a gyermek és törvényes képviselője részére kötelezően betartandó magatartás szabályokat ír elő a járási gyámhivatal, melynek megvalósulását egy év elteltével felülvizsgálja. Ezen idő alatt a gyermekjóléti szolgálat családsegítője és esetmenedzsere szoros kapcsolatban áll a családdal és segíti őket a szociális munka eszközeivel az elérni kívánt eredmény eléréséhez (149/1997.(IX.10.) Korm. rendelet)).

Ahhoz, hogy a gyermek veszélyeztetettségét elkerüljük egyik legfontosabb intézkedés a prevenció kell, hogy legyen. Sajnos napjainkban a prevencióra jut a legkevesebb idő és anyagi forrás. A megelőzés egy hosszú, de mindig megtérülő befektetés, hosszútávon a legjobban hasznosuló megoldás. Az észlelő- és jelzőrendszeri tagok számára ezért is nagyon fontosak a szakmai fórumok, előadások, workshopok, ahol felvilágosítást, használható tudást kapnak az érintett tagok akár a veszélyeztetettség felismerése, illetve annak hatékony kezelése témakörben is. A veszélyeztetettség, elhanyagolás, bántalmazás felderítésében nagyon nagy a látencia. Ezért is bír hatalmas erővel az észlelő- és jelzőrendszer megfelelő működése, működtetése. A veszélyeztetettség megszüntetésére irányuló alapelveket nem csak és kizárólag az 1997. évi XXXI. törvény a gyermekek védelméről és a gyámügyi igazgatásról, hanem a büntetőjog is tartalmazza.

2.1 A veszélyeztetettség fogalma

A gyermekvédelmi törvény (továbbiakban Gyvt.) határozza meg leginkább a gyermek veszélyeztetettségének definícióját. „Olyan - a gyermek vagy más személy által tanúsított - magatartás, mulasztás vagy körülmény következtében kialakult állapot, amely a gyermek testi, értelmi, érzelmi vagy erkölcsi fejlődését gátolja vagy akadályozza” (Gyvt. 5 §).

Ennek megfelelően a Büntető törvénykönyv a következőképpen határozza meg a kiskorú veszélyeztetettségét. Kiskorú veszélyeztetése: A kiskorú nevelésére, felügyeletére vagy gondozására köteles személy, aki e feladatából folyó kötelességét súlyosan megszegi, és ezzel a kiskorú testi, értelmi vagy erkölcsi fejlődését veszélyezteti. Büntetendő az a nagykorú személy, aki kiskorút bűncselekmény elkövetésére vagy züllött életmód folytatására rábír, vagy rábírnival törekszik (Btk. 195.§: (2)).

Tágabban értelmezi a veszélyeztetettség fogalmát Kerecsi Klára, aki szerint az a gyermek, aki az adott kultúrában, amiben él, oly módon nevelődik, gondozódik, ami elfogadhatatlan. Megnevezi veszélyeztető okként az érték és normarendszer hibás működésén kívül a családok hibás működését, a romló szociálpolitikai jelenségeket, a munkanélkülivé válást és a létminimum alatti jövedelmet is (Kerecsi, 1995).

2.2 Bántalmazás fogalma

Megkülönböztetünk verbális, pszichés és fizikai bántalmazást. A verbális bántalmazás, a szóbeli bántalmazást jelenti, amikor szavakkal sértünk meg valakit, megalázó helyzetbe hozunk valakit, sértő neveken szólítják, csúfolják huzamosabb ideig. A bántalmazás eme formájával a másik egyén önbizalmát, képességeit, természetet támadják. A bántalmazás ezen formája károsítja leginkább a személyiséget. Megjelenési formái a közöny a másik fél irányába, megalázó cselekedetekre való kényszerítés, melyek rossz érzéssel járnak. A verbális és pszichés megalázás, bántalmazás nem tetteles cselekményben nyilvánul meg. Fizikai bántalmazás, testi sérüléssel járó fájdalmat okoz. Az erőszak célja, hogy az áldozat akaratát megtörje, korlátozza, alacsonyabb rendűnek érzékeltesse. A bántalmazás összetett fogalom, mely fizikai és/vagy érzelmi rossz bánásmódot jelent, és amely a bántalmazott egészségének, életének, fejlődésének vagy méltóságának tényleges vagy potenciális sérülését eredményezi (Katonáné, 2004).

Bántalmazás esetén, amennyiben valaki azt észleli, tanúja a cselekménynek, de azt nem jelzi hivatalos szervek felé és nem akadályozza azt meg szinte bántalmazást követ el ez által (Szódy, 2017).

2.3 Elhanyagolás fogalma

A WHO definíciója szerint „a gyermek bántalmazása, elhanyagolása magába foglalja a fizikai és / vagy érzelmi bánásmód, a szexuális visszaélés, az elhanyagolás vagy hanyag bánásmód, a kereskedelmi vagy egyéb kizsákmányolás minden formáját, mely a gyermek egészségének, túlélésének, fejlődésének vagy méltóságának tényleges vagy potenciális sérelmét eredményezi egy olyan kapcsolat keretében, amely a felelősségen, bizalmon vagy hatalmon alapul” (Pintér és Tóth, 1995).

Az elhanyagolás olyan cselekvések sorozata, melyben a gyermek nem kapja meg az életben maradáshoz, az egészséges fejlődéséhez szükséges gondozást, táplálást, tárgyi feltételeket és szeretetet. Megkülönböztethetünk fizikai és érzelmi elhanyagolást, elhagyást, felügyelet elhanyagolását, egészségügy/oktatás elhanyagolását, illetve ide tartoznak a balesetek, amik a szükséges gondoskodás mellett nem történtek volna meg (Révész, 2022).

A gyermekvédelmi törvény kimondja, hogy „a gyermeknek joga van emberi méltósága tiszteletben tartásához, a bántalmazással – fizikai, szexuális vagy lelki erőszakkal – , az elhanyagolással és az információs ártalommal szembeni védelemhez. A gyermek nem vethető alá kínzásnak, testi fenyegetésnek és más kegyetlen, embertelen vagy megalázó büntetésnek, illetve bánásmódnak”(1997.évi XXXI. törvény 6 § (5)).

Továbbá „a gyermeknek joga van ahhoz, hogy a védelme érdekében eljáró szakemberek –különösen a gyermek bántalmazásának felismerése és megszüntetése érdekében – egységes elvek és módszertan alkalmazásával járjanak el” (1997.évi XXXI. törvény 6 § (5a)).

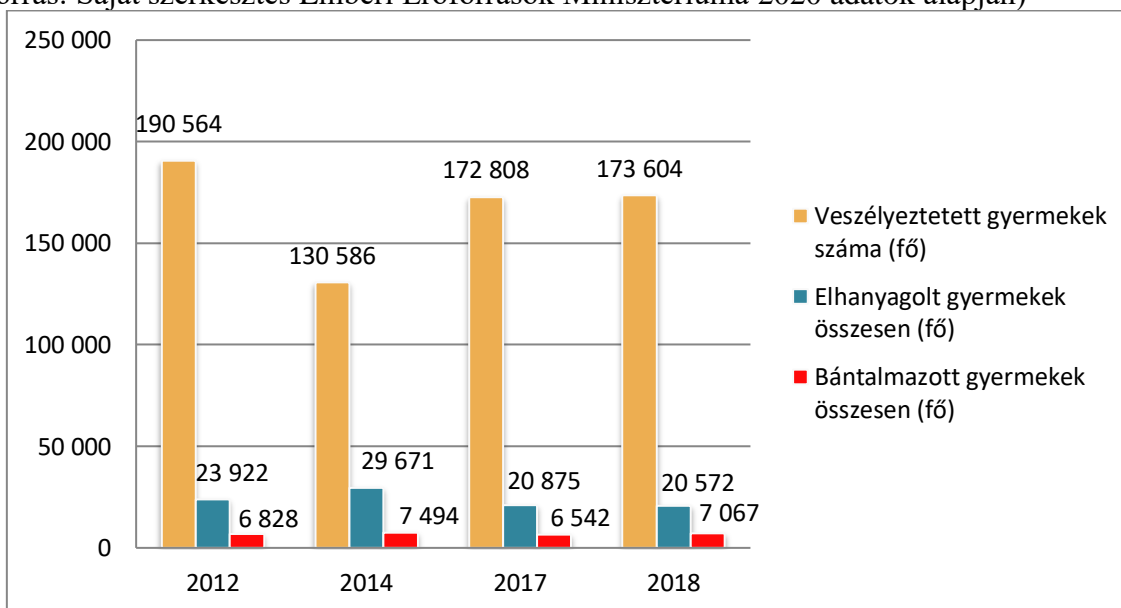
Magyarországon egyre több gyermekbántalmazásos eset kerül napvilágra. Gyurkó Szilvia gyermekjogi szakember szerint ennek nem egyértelműen az az oka, hogy növekednek a számok, hanem nagyobb nyilvánosságot kapnak az esetek. A sajtónyilvánosságnak nagy a szerepe abban, hogy ezek az ügyek ne merüljenek felfedésébe. A KSH 2019-es adatai szerint minden tízedik gyermek veszélyeztetett Magyarországon, mert ártalmas gyermekkori élményeket, tapasztalatokat szerez. Ezeknek a gyermekeknek mintegy harmada bántalmazás, erőszak, elhanyagolás miatt veszélyeztetett” (Gyurkó, 2022).

A családon belül történt erőszakos cselekmények minden esetben közvetve vagy közvetlenül érintik a gyermeket, annak személyiségfejlődését negatívan befolyásolja az, ha szemtanújának válik az erőszakos eseményeknek. Sok ezekben ezért a rendőrség mellett szükséges a gyermekjóléti szolgálat és a járási gyámhivatal bevonására is (Módszertani Gyermekjóléti Szolgálatok Országos Egyesülete 2006).

2.4 Veszélyeztetett gyermekek Magyarországon

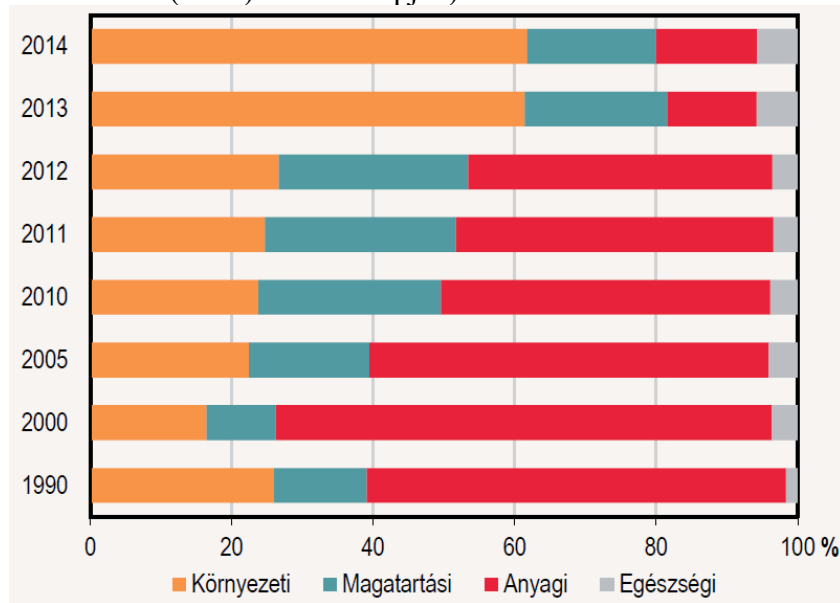
Az 1. ábra adatai alapján világosan látszik, hogy a veszélyeztetett gyermekek száma 2012 után csökkenést mutatott, majd 2017 után újra emelkedésnek indult. Elhanyagolás tekintetében az adatokban kisebb emelkedést mutatkozott 2012 után 2014-ben. 2017 és 2018-ra ez a szám lecsökkent. A bántalmazott gyermek szám a legkisebb. Először növekedés, majd ott is csökkenés volt jellemző. Magyarországon egyre több bántalmazásos eset kerül napvilágra.

1. ábra: A veszélyeztetett gyermekek számának változása Magyarországon 2012-2018 (Forrás: Saját szerkesztés Emberi Erőforrások Minisztériuma 2020 adatok alapján)



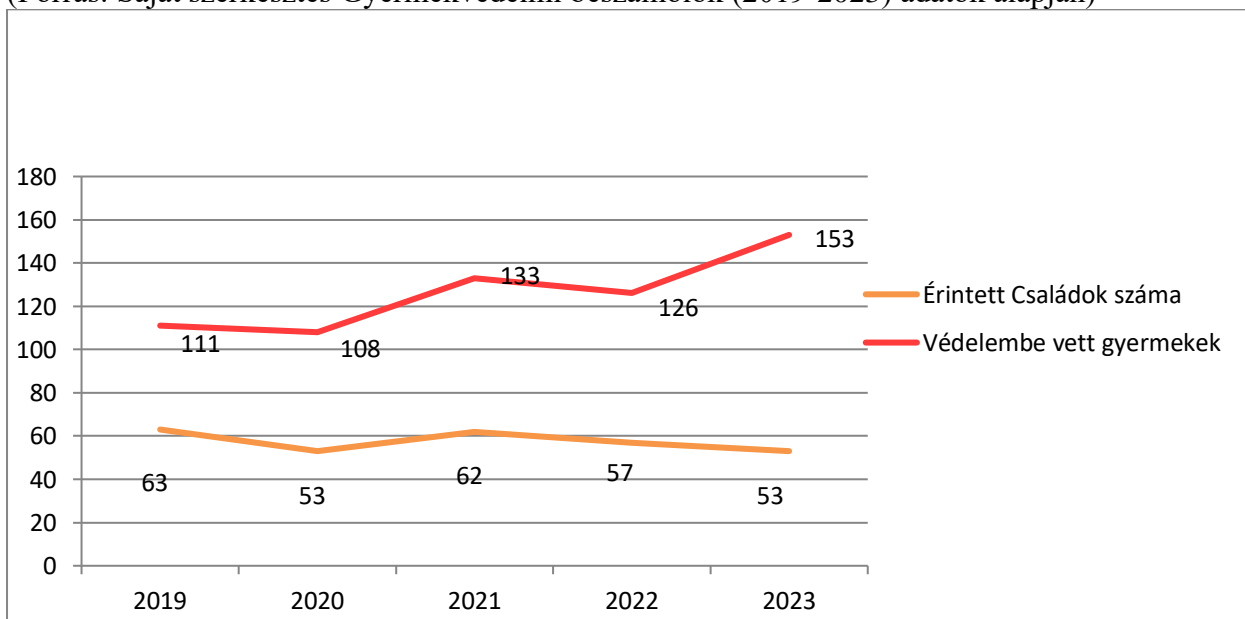
A 2. ábra bemutatja, hogy a veszélyeztetett gyermekek milyen okok miatt kerültek a gyermekvédelem látókörébe. 2014-ben fő okként a környezeti tényezők jelentek meg 62 %-ban, ezt követte 18%-al a magatartási, 14 % -al az anyagi és végül 6 % -al az egészségügyi okok. Korábbi években vezető okként az anyagi problémák jelentek meg legnagyobb számban.

2. ábra: A veszélyeztetettség főbb okai, %
(Forrás: Statisztikai Tükör (2016) adatok alapján)



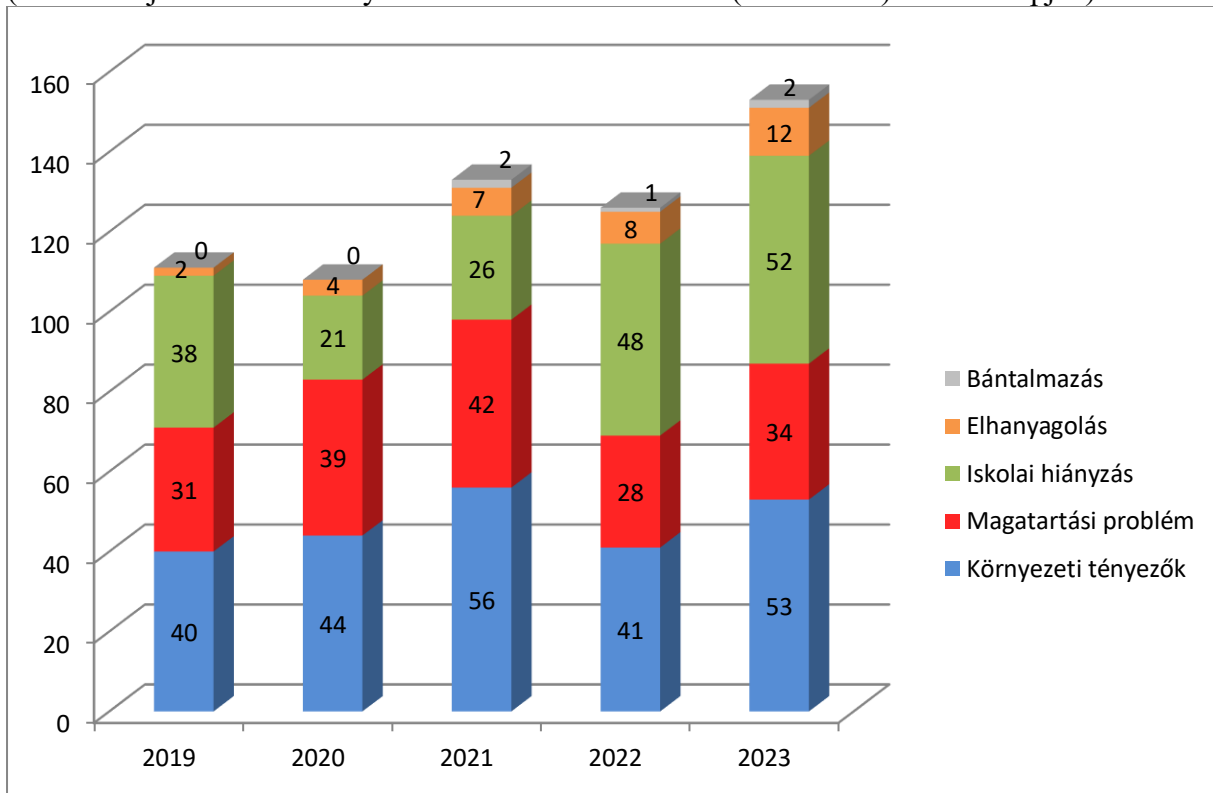
A 3. ábrán látható, hogy a Csurgói Járásban 2019 évhez képest 2023-ra nagymértékű emelkedés tapasztalható. 2020, 2021- es évben a covid járvány adta Home Office, az oktatási-nevelési intézmények bezárása hatással volt a veszélyeztetett gyermekek számának alakulására is. Számuk alacsonyabb volt, de 2023-ra erőteljes emelkedés mutatkozott a gyermekek számában.

3. ábra Védelembe vett gyermekek számának évenkénti változása a Csurgói Járásban, fő
(Forrás: Saját szerkesztés Gyermekvédelmi beszámoló (2019-2023) adatok alapján)



A 4. ábrán az általam vizsgált Csurgói Járásban jól látható, hogy a védelembe vett gyermekek esetében vezető okként a környezeti tényezők, majd a magatartási problémák, iskolai hiányzás jelenik meg és csak jóval kisebb arányban lelhető fel az elhanyagolás és a bántalmazás.

4. ábra A védelembe vétel okai a Csurgói Járásban, fő
(Forrás: Saját szerkesztés Gyermekvédelmi beszámolók (2019-2023) adatok alapján)



3. A gyermekvédelmi észlelő és jelzőrendszer általános alapelvei

Az 1997. évi XXXI tv. a gyermekek védelméről és a gyámügyi igazgatásról és a 15/1998. (IV.30.) NM rendelet a személyes gondoskodást nyújtó gyermekvédelmi intézmények, valamint személyek szakmai feladatairól és működésük feltételeiről alapján a gyermekjóléti szolgálatok észlelő- és jelzőrendszert kell, hogy működtessenek. Legfontosabb alapelv, hogy a gyermekek veszélyeztetettségét időben felismerjék és feltárják azokat. A család- és gyermekjóléti szolgálatok figyelemmel kísérik az ellátási területükön élő gyermekek szociális körülményeit, vizsgálják az ellátások, szolgáltatások szükségszerűségét. Az észlelő- és jelzőrendszeri tagoktól érkezett jelzések esetén a probléma súlyosságától függően a szolgálat segítséget nyújt, illetve más intézkedésre tesz javaslatot. A jelzőrendszeri tagoknak (oktatási-nevelési intézmények, egészségügyi szolgáltatók, rendőrség...) kötelezően részt kell venniük adott gyermek/család érdekében összehívott konzultációkon. Esetmegbeszélésen, esetkonferencián, szakmaközi megbeszélésen, ahol a hatékonyság érdekében tett lépések hatására változás várható. Minden a gyermekkel kapcsolatba kerülő szakember veszélyeztetettség észlelése esetén haladéktalanul köteles írásban jelzéssel élni. Ennek elmulasztása esetén a jelzőrendszeri tagok elmarasztalhatóak és szankcionálhatóak. A gyermek veszélyeztetettségének azonnali megszüntetése elsődleges szempont. Büntett elkövetésének gyanúja esetén a gyanút észlelő feladata hatósághoz is fordulni a gyermekjóléti szolgálaton kívül. Ezzel segítve elő a rossz bánásmód mielőbbi megszüntetését a gyermek életében. A család- és gyermekjóléti szolgálatok, különösen a jelzőrendszeri felelős feladta folyamatosan felhívni a jelzőrendszeri tagok figyelmét arra, hogy jelzési kötelezettségüknek kötelesek írásban eleget tenni. Ettől csak akkor lehet eltérni, ha azonnal beavatkozást igénylő krízishelyzet adódik. Ilyen esetben azonban utólag pótolni szükséges az írásbeli jelzés megtételét (Módszertani útmutató, 2024).

3.1 Az észlelő- és jelzőrendszer működésének folyamata

A jelzőrendszeri tagok, amennyiben azt tapasztalják, hogy a gyermek családban történő nevelkedéséhez, egészséges testi, lelki, pszichés fejlődéséhez segítségre van szükségük kötelesek jelzéssel élni a család- és gyermekjóléti szolgálat felé. A problémák súlyosságának fokától függően hatósági intézkedést is kezdeményezhetnek. A jelzésnek minden esetben

tartalmaznia kell, hogy szükség van-e azonnali intézkedésre, haladéktalanul be kell-e avatkozni. A jelzéseknek mindig lényegre törőnek, a problémára fókuszálnak kell lenniük. A jelzésnek tartalmaznia kell a gyermek személyes adatait (név, születési hely, idő, anyja neve, lakcíme), családtagok felsorolását. A jelzést tevő intézmény megnevezését, címét, elérhetőségét, a jelzést tevő jelzőrendszeri tag nevét, elérhetőségét. A jelzést tevő által megfogalmazott probléma, rövid, lényegre törő leírását, az észlelt problémák, veszélyeztető okok feltárását, azok gyakoriságát, időtartalmát. Valamint a jelzést tevő intézmény, illetve jelző személy milyen intézkedést tett meg a gyermek veszélyeztetettségének megszüntetése érdekében. Minden esetben a jelzésnek írásban is meg kell érkeznie a gyermekjóléti szolgálathoz, még ha először telefonon, szóban történik is meg a jelzés.

„Súlyos bántalmazás vagy életet veszélyeztető helyzet, sérülés esetén- akár saját családjában nevelkedő, akár a Gyvt. alapján átmeneti gondozásban részesülő, ideiglenes hatállyal elhelyezett, nevelésbe vett, vagy gyermekvédelmi szakszolgáltatással érintett gyermekről van szó- valamennyi jelzőrendszeri tag, a gyermekvédelmi gondoskodásba dolgozó személy kötelessége hatósági intézkedést kezdeményezni, azaz értesíteni kell a gyámhivatalt és/ vagy a rendőrséget” (Módszertani útmutató, 2017).

A jelzőrendszer mind teljesebb körű működtetése a gyermekjóléti szolgáltatás egyik alapvető célkitűzése, hiszen a veszélyeztetett, illetve potenciálisan veszélyeztetett gyermekeknek nyújtott hatékony és kellő időben biztosított segítség fontos, nélkülözhetetlen feltétele.

A szolgáltatás megismertetése, kapcsolatrendszer szélesítése és az alapvető együttműködési módozatok kidolgozása, kompetenciahatárok tisztázása, szolgáltatások kölcsönös ismerete után a konstruktív együttműködés erősítésére kell helyezni a szolgálatoknak a hangsúlyt.

Az észlelő- és jelzőrendszer tagjai a „A család- és gyermekjóléti szolgáltatás által működtetett észlelő- és jelzőrendszer folyamatairól szóló Protokoll” szerint leírt elvek szerint járnak el (Protokoll,2024). A tagok együttműködése alapelv, valamint a közös feladatok meghatározásán túl a közös feladattudat kialakítása is elengedhetetlen.

3.2. Jelzési kötelezettség veszélyeztetettség, bántalmazás, elhanyagolás esetén

A gyermekvédelmi jelzőrendszer tagjai veszélyeztetettség észlelése esetén jelzéssel kötelesek élni a család- és gyermekjóléti szolgálat felé. Kölcsönös tájékoztatási és együttműködési kötelezettségük van a tagoknak.

Már a harmadik átdolgozott kiadással áll a jelzőrendszeri tagok rendelkezésére „A gyermekvédelmi észlelő- és jelzőrendszer működtetése kapcsán a gyermek bántalmazásának felismerésére és megszüntetésére irányuló szektorsemleges egységes elvek és módszertan”. Időről időre érdemes az Óvodában is átbeszélni a jelzési kötelezettségről való tudnivalókat. Ahol működik az óvodai szociális segítség, sokat tehet a szociális szakember annak érdekében, hogy a veszélyeztetettség esetén a jelzés a megfelelő időben a megfelelő tartalommal a megfelelő helyre érkezzen (Módszertani útmutató, 2024).

A jelzőrendszeri tag bántalmazás észlelése, az élete, testi épséget veszélyeztető körülmény esetén köteles haladéktalanul jelzéssel élni a gyermekjóléti szolgálat felé. Súlyos bántalmazás esetén a jelzésre kötelezett személy haladéktalanul köteles hatósági intézkedést kezdeményezni és értesíteni a területileg illetékes gyámhivatalt, rendőrséget és a gyermekjóléti szolgálatot a gyermek mielőbbi biztonságos ellátása érdekében.

A gyermekek elhanyagolásának, rossz bánásmódnak az észlelése esetén a lehető legrövidebb időn belül jelzéssel kell élni az illetékes család- és gyermekjóléti szolgálat felé.

Amennyiben a család- és gyermekjóléti szolgálat úgy ítéli meg, hogy az eljárás lefolytatásáig a gyermek biztonságosan nem tartható az addigi gondozási helyén, azonnali javaslatot kezdeményez az illetékes Gyámhivatalnál a gyermek azonnali kiemelésére. Legfontosabb, hogy a gyermek és családja megkapja a megfelelő segítséget. Ahhoz, hogy az észlelő- és jelzőrendszer megfelelő hatékonysággal bírjon, az érintett összes szakember összehangolt együttműködése szükséges (Módszertani útmutató, 2024.)

3.3 A jelzőrendszeri tagok feladatai

Az 1997. évi XXXI. tv. a gyermekek védelméről és a gyámügyi igazgatásról 17. §-ban nevesített jelzőrendszeri tagok (egészségügyi, szociális szolgáltatást nyújtók, nevelési, oktatási intézmények, egészségügyi szolgáltatók, rendőrség, pártfogó felügyelői szolgálat, az áldozatsegítés és kárenyhítés feladatait ellátó szervezetek és valamennyien, a gyermekvédelmi rendszerhez kapcsolódó feladatot ellátók) a törvény szerint jelzéssel kötelesek élni a gyermekjóléti szolgálat felé a gyermek veszélyeztetettsége esetén. A probléma elhárítása, megoldása érdekében kötelesek együttműködni. A gyermekjóléti szolgálat minden esetben tájékoztatja a jelzést tevőt a megtett intézkedésről (Módszertani útmutató, 2024).

Különösen nagy hangsúlyt fektet a Gyermekjóléti Szolgálat a prevencióra, összefogva a jelzőrendszer más képviselőivel, mint az oktatási-nevelési intézmények, egészségügyi

szolgáltatók, rendőrség. A jelzőrendszeri tagok közös erővel, közös családlátogatások, esetmegbeszélések, esetkonferenciák adta lehetőségek által igyekeznek a probléma megoldásában egymást segítve megoldásra jutni (Módszertani útmutató, 2024).

A gyermekjóléti szolgálat minden év február 28-ig települési tanácskozást szervez, a jelzőrendszeri tagok és más meghívottak részvételével. A tanácskozás célja: az előző évben beérkezett jelzések alapján, a településen élő gyermekek helyzetének értékelése. A helyzetértékelés megállapításai alapján közös javaslat készítése a gyerekek helyzetének javítása érdekében. A települési tanácskozáson kívül esetkonferenciákon (konkrét esethez kapcsolódóan), szakmaközi megbeszéléseken (nem konkrét esethez kapcsolódóan) rendszeresen tárgyalnak a jelzőrendszer tagjai egymással (Módszertani útmutató, 2024).

Esetkonferencia szervezése során a szociális szakember megkeresi az adott ügy hatékony kezelésében érintett összes szakembert (min. három szakember) és a gyermeket gondozó családtagokat, kortól függően a gyermeket is. Célja, hogy az adott probléma esetében megvizsgálják a gyermekkel kapcsolatos információkat, felméri a család lehetőségeit és meghatározzák, milyen módon történjen a beavatkozás. A szakemberek a családdal együtt megállapodnak a gyermeket érintő kérdésekben, milyen eredményt várnak ahhoz milyen szükséges tervezett lépésekre van szükség. A gondozási folyamat során többször is szervezhető esetkonferencia. Ez egy jó lehetőség, hogy egy helyen egy időben a problémára fókuszálva az összes érintett személy bevonásával történik a megbeszélés (Módszertani útmutató, 2024).

Szakmaközi megbeszélés alkalmával az észlelő- és jelzőrendszer tagjai nem egy konkrét ügy kezelése érdekében ülnek össze, hanem a már kiépített kapcsolatok ápolása, a jogszabály változások követése, esetek és időközben felmerülő aktuális problémák megoldása érdekében. A jelzőrendszer tagjai közül egy vagy több szakma képviselője a térséget érintő problémakör szempontjából aktuális kérdéseket vetnek fel, járnak körül. Évente legalább hat alkalommal megrendezésre kell, hogy kerüljön szakmaközi megbeszélés. Ezen alkalmakkor a család- és gyermekjóléti szolgálat szakemberei és a jelzőrendszer tagjainak képviselői előre meghatározott, számukra kompetens témában értekeznek (Módszertani útmutató, 2024).

3.4 Köznevelésre vonatkozó előírások

Fontos a gyermek mindenek feletti érdekét szem előtt tartva, hogy minden jelzőrendszeri tag megkapja a megfelelő segítséget, ehhez viszont hatékony együttműködés szükséges. Ennek feltétele az észlelő- és jelzőrendszeri tagok szakmai feladatainak és felelősségének tudatosítása és meghatározása egymás kötelezettségeinek és lehetőségeinek kölcsönös ismerete. A hatékony gyermekvédelem alapja, a gyermek jogainak és érdekeinek érvényesítése. A törvényben megjelölt, a köznevelési intézmények részéről közreműködő természetes és jogi személyek azok, akik a család és a szűkebb lakóhelyi, munkahelyi közösség mellett a legnagyobb ráhatással rendelkeznek egy gyermek és családja helyzetére (Gyvt. 17. § (1) bekezdés c) pontja).

A személyes gondoskodást nyújtó szolgáltatók (családsegítő szolgálat, intézmény, hivatal stb.) hasonló gyakorisággal vesznek részt a gyermekek, családok életében, mint a köznevelés vagy az egészségügy szereplői, amennyiben a család általános szociális helyzete és ismertté vált előzményei alapján ez szükségessé válik (Gyvt. 17. § (1) bekezdés b) pontja).

A meghatározott intézmények és személyek kötelesek jelzéssel élni a gyermek veszélyeztetettsége esetén a gyermekjóléti szolgáltatást nyújtó szolgáltatónál, hatósági eljárást kezdeményezni a gyermek bántalmazása, illetve súlyos elhanyagolása vagy egyéb más, súlyos veszélyeztető ok fennállása, továbbá a gyermek önmaga által előidézett súlyos veszélyeztető magatartása esetén (Gyvt. 17 § (2) (1) bekezdés).

A köznevelési törvény kiemelt célja a tehetséggondozás mellett, a leszakadás megakadályozása a nevelés-oktatás eszközeivel (2011.évi CXC tv).

A gyámhivatal a gyermekvédelmi jelzőrendszer elégtelen működése esetén megteszi a szükséges) intézkedéseket, azaz amennyiben a gyermekvédelmi jelzőrendszer tagja jelzési vagy együttműködési kötelezettségének nem tesz eleget, a szociális és gyámhivatal értesíti a fegyelmi jogkör gyakorlóját és javaslatot tesz az érintett személlyel szembeni fegyelmi felelősségre vonás megindítására. Nemcsak a jelzés elmaradása alapozza meg a fegyelmi felelősségre vonást, hanem az is, ha a jelzőrendszeri tag nem vesz részt a jelzőrendszer munkájában, pl. esetkonferencián való részvétel. Ha a jelzőrendszeri tag súlyosan vét a szakmai szabályok ellen a munkajogi felelősségén túl, a munkáltató és a szociális és gyámhivatal részéről felmerülhet a foglalkozás körében elkövetett veszélyeztetés bűncselekménye miatti feljelentés megtételének szükségessége (Gyvt. 17. § (4) és (5)).

Mivel gyakran előfordul, hogy a gyermekvédelmi jelzőrendszer tagjai a jelzés elmulasztásakor titoktartási kötelezettségükre hivatkoznak, itt kell ismételtén és nyomatékosan felhívni a figyelmet arra, hogy a gyermekvédelmi törvény szerint a jelzőrendszeri tagok kötelesek jelzéssel élni a gyermek veszélyeztetettsége esetén a gyermekjóléti szolgálatnál, hatósági eljárást kezdeményezni a gyermek bántalmazása, súlyos elhanyagolása, más súlyos veszélyeztető ok fennállása esetén (Gyvt. 17§ (2a)).

4. A megelőzés lehetőségei

Prevenció, azaz megelőzés feladata a társadalmi kockázatok, egyenlőtlenségek csökkentése, ami az alapellátás feladata. A jelzőrendszer kialakítása, fenntartása és folyamatos fejlesztése az óvodai szociális munka kiterjesztése szintén a preventív ellátásokhoz tartozik ma hazánkban. A prevenciónak minden esetben a helyi igényekhez és szükségletekhez kell igazodnia. Herczog Mária megkülönböztet különböző megelőzési szinteket. Az elsődleges megelőzés az univerzális alapellátások köre, amelyre minden gyermek jogosult. A másodlagos megelőzés a célzott segítségnyújtást jelenti, definiálva a rizikófaktorokat, a veszélyeztetett csoportokat. A harmadlagos megelőzés a speciális ellátások köre, ha a család vagy ellátó intézmény nem a gyermek szükségleteinek megfelelően működik, cél az ártó magatartás megszüntetése (Herczog,2007).

Gál Antal tanulmányában elkülönít primer, szekunder és terciér megelőzést. Az elsődleges prevenció Gál szerint a gyermek fejlődésének az elősegítése, a lehetséges ártalmak kialakulásának a megakadályozása, illetve a veszélyeztető körülmények enyhítése. A másodlagos megelőzés célja az elsődleges prevenció ellenére is elkerülhetetlenül kialakuló problémák megoldása, illetve csökkentése. harmadlagos prevenció célja, hogy a közösségen belül, a különböző ártalmak miatt kialakuló veszélyeztető körülmények hatására kialakuló deviáns viselkedést csökkentse, megszüntesse, rehabilitáció és reintegráció segítségével (Gál, 2011).”

A megelőzés egyik hatékony módszere lehet az erőszakmentes nevelési módszerek elterjesztése a különböző közösségekben. A konfliktusok erőszakmentes megoldási formáinak kialakítása, a jóvátételi technikák, a facilitáció alkalmazásának elterjesztése (Árki és mts, 2013).

4.1 Prevenciós programok

A köznevelési intézményeknek is feladat kell, hogy legyen, a Gyermekjóléti Szolgálatokhoz hasonlóan prevenciós programok biztosítása. Legoptimálisabb a délutáni szabadidős programok szervezésével egybekötve megtartani. Ezáltal a veszélyeztetettség megelőzhető, a kialakult veszélyeztetettség pedig csökkenthető. Ehhez segítő kezet tud nyújtani az óvodai szociális segítő, aki komplex tudásával a köznevelési intézményben a gyermekek

szükségleteiknek illetve igényeinek megfelelően egyéni, vagy csoportos speciális szolgáltatásokat nyújt vagy közvetít.

Az öt év alatti gyermekek esélynövelő szolgáltatásai közül a Biztos Kezdet Házak későbbi életkorban pedig a Tanodák adnak lehetőséget a felzárkóztatásra (Gyvt 6 §) vagy a 40/2018 (XII.4.) EMMI rendelet.

A prevenciós szemlélet kialakult a gyermekek érdekében a szociális ellátórendszer, az egészségügy és az oktatás területén is. A gyermeki jogok védelme fontos célkitűzés. A gyermekeket érintő problémák, mint a veszélyeztetettség, bántalmazás, elhanyagolás megelőzése célja minden államnak, így Magyarországnak is (Sik, 2020).

4.2 Az óvodapedagógusok kompetenciafejlesztése

Óvodapedagógusok számára is szükséges és elengedhetetlen az erőszak megelőzésének és kezelésének beépítése a pedagógusoktatásban. Általánosságban elmondható, hogy a pedagógusok eszköztelennek érzik magukat, ha erőszakkal találkoznak az óvodában.

A pszichodráma beépítése, a csapatépítés, együttes problémamegoldás, egymás segítése és a szervezete fejlesztés szintén fontos elemét kell, hogy képezze a továbbképzésüknek.

Az óvodapedagógusok összefogásában meghatározó szerepe lehet az iskolai- óvodai szociális segítőnek, aki szorgalmazza a közös eszmegbeszéléseket, óvodapedagógusi tréningeket.

Az óvodapedagógusok részére a kidolgozott módszertani segédanyag cél kell legyen azért, hogy segítse mindennapi munkájukat. A közösen elfogadott, képviselt gyermekvédelmi szemlélet kialakítása, erősítése, alkalmazása a napi munkában az egyik legfontosabb feladat ezen a területen (Módszertani útmutató, 2022).

5. Óvodai szociális segítő munka

A köznevelés területén az utóbbi időben Magyarországon is számos változás áll be. Megváltoztak a családi szerkezetek, azok működésében gyökeres változások következtek be, változtak a szociális viszonyok is. A szülők leterheltsége, a megváltozott fogyasztói társadalom, a digitalizáció mind-mind kihatnak a gyermekek egészséges fejlődésére, viselkedésükre, magatartásukra. Ezek pedig hatással bírnak a köznevelési intézmény megfelelő működésére. Kutatások bizonyítják, hogy megnövekedett azon gyermekek száma, aki valamilyen magatartási-, beilleszkedési- vagy viselkedésbeli problémával küzdenek. Az óvodapedagógusok ezzel egyidejűleg azzal szembesültek, hogy leterhelődtek, nincs se idejük, se megfelelő képzettségük, ezen problémák kezeléséhez, megoldásához. Ennek felismerése vezetett oda, hogy 2018-tól az akkori Emberi Erőforrások Minisztériuma valamennyi köznevelési intézményben elérhetővé szerette volna tenni az óvodai- iskolai szociális segítést. Szükségét látták egy olyan segítő tevékenységnek, mely a köznevelési intézményekben fellelhető problémákra megoldással szolgálhat, adekvát válaszokat adhat. Az óvodai szociális segítő a Gyermejkölési Központ alkalmazottja, aki felsőfokú egyetemi vagy főiskolai szociális szakirányú végzettséggel rendelkezik (Módszertani útmutató, 2022).

5.1 Az óvodai szociális segítés célja

Az óvodai szociális segítő tevékenység egy speciális segítségnyújtási forma. Az óvodai szociális segítő elsősorban a közoktatási intézményben, de szükség szerint más helyszínen a szociális munka eszközeinek és módszereinek felhasználásával, a szociális munka etikai kódexének betartásával segíti a gyermeket, annak családját és a gyermekkel kapcsolatba kerülő intézmények szakembereit. Az óvodai szociális segítő, mint jelzőrendszeri tag kapcsolatot tart az észlelő- és jelzőrendszer többi szereplőjével.

Az óvodai szociális segítés célja, hogy támogassa, segítse a gyermek családban történő nevelkedését, a veszélyeztetettséget megelőzze, illetve a már kialakult veszélyeztetettséget megszüntesse. Célja a szoros együttműködés kialakítása és annak fenntartása a kompetenciahatárok betartása mellett (Módszertani útmutató, 2022).

5.2 Az óvodai szociális segítő feladata

Az óvodai szociális segítő szolgáltatás a gyermek veszélyeztetettségének megelőzése érdekében a szociális segítő munka eszközeivel támogatást nyújt a köznevelési intézménybe járó gyermeknek, a gyermek családjának és a köznevelési intézmény pedagógusainak. Elsődleges tevékenysége a prevenció. A hozzá tartozó intézményekben rendszeresen fogadóórákat tart.

Az óvodai szociális segítő egyéni és csoportos formában segíti:

- a gyermeket a korának megfelelő, nevelésbe, oktatásba való beilleszkedéséhez, tanulmányi kötelezettségei teljesítéséhez szükséges kompetenciái fejlesztésében,
- a gyermek tankötelezettségének teljesítését akadályozó tényezők feltárásában és megoldásában,
- a gyermek családját a gyermek óvodai életét érintő kérdésekben, valamint nevelési problémák esetén a gyermeket és a családot a közöttük lévő konfliktus feloldásában.

Az óvodai szociális segítő egyéni, csoportos és közösségi szociális munkát végez, valamint gyermek- és ifjúságvédelmi feladatokat lát el. Ennek keretében segíti:

- a gyermeket a korának megfelelő, nevelésbe, oktatásba való beilleszkedéséhez, tanulmányi kötelezettségei teljesítéséhez szükséges kompetenciái fejlesztésében,
- a gyermek tankötelezettségének teljesítését akadályozó tényezők feltárásában és megoldásában,
- a gyermek családját a gyermek óvodai életét érintő kérdésekben, valamint nevelési problémák esetén a gyermeket és a családot a közöttük lévő konfliktus feloldásában.

Az óvodai szociális segítő egyéni, csoportos és közösségi szociális munkát végez, valamint gyermek- és ifjúságvédelmi feladatokat lát el. Ennek keretében segíti:

- a gyermeket a korának megfelelő nevelésbe és oktatásba való beilleszkedéséhez, valamint tanulmányi kötelezettségei teljesítéséhez szükséges kompetenciái fejlesztésében,
- a gyermeket a tanulmányi előmeneteléhez, későbbi munkavállalásához kapcsolódó lehetőségei kibontakozásában,
- a gyermek tanulmányi kötelezettségeinek teljesítését akadályozó tényezők észlelését és feltárását,

- a gyermek családját a gyermek óvodai életét érintő kérdésekben, valamint nevelési problémák esetén a gyermeket és a családot a közöttük lévő konfliktus feloldásában,
- prevenciós eszközök alkalmazásával a gyermek veszélyeztetettségének kiszűrését és
- a jelzőrendszer működését (Módszertani útmutató, 2022).

A szociális segítő feladatai:

- információnyújtás, tájékoztatás (egyéni, csoportos, közösségi)
- az intézményben dolgozó szakemberek számára, felkérésre, jelzőrendszeri kötelezettségeik teljesítéséhez, a gyermekvédelem rendszeréről. Felkérésre esetmegbeszélés biztosítása (adott eset végiggondolása gyermekvédelmi szempontból, esetlegesen, más szolgáltatásba való továbbirányítás lehetőségeinek átbeszélése)
- az intézményben dolgozó szakemberek számára, felkérésre, felvilágosító tevékenység, a gyermekek családon belüli veszélyeztetettségének jeleiről, és kezelésének lehetőségeiről
- az intézményben dolgozó pedagógusok számára, felkérésre, szemléletformálás, érzékenyítés (adott téma mentén)
- a szülők számára felvilágosítás, az igényelhető ellátásokról, támogatásokról, és az elérhető szolgáltatásokról, a gyermekvédelem rendszeréről
- a szülők számára felvilágosító tevékenység, különböző, a családon belül fellelhető kapcsolati, és/vagy a gyermeket érintő társas kapcsolati zavarok (pl. képernyőfüggőség, kapcsolattartási problémák) jeleiről, veszélyeiről és kezelésének lehetőségeiről
- felvilágosító tevékenység, a gyermeki jogokról és kötelezettségekről, egyéb, a gyerekeket érintő, a szociális munka kompetenciájába tartozó témákat érintően
- ügyintézés (egyéni)
- szülők számára nyújtott szolgáltatás az óvoda életével összefüggő ügyintézési feladatok
- tanácsadás (egyéni konzultáció)
- az intézményben dolgozó pedagógusok számára, a problémás esetek kezelésének lehetőségeiről
- a szülők számára, életviteli, nevelési kérdéseket illetően
- adott probléma hátterének a feltárására végzett tevékenységek (csoportos, egyéni)

- az nevelés hatékonyságának megtámogatása érdekében, a gyermek magatartás problémája, csökkent teljesítménye, beilleszkedési zavara esetén, tisztázatlan konfliktushelyzetnél (pl. egyéni konzultáció, szociometria)
- szociális készség és kompetenciafejlesztés (csoportos, közösségi)
- a gyermekek számára, preventív jelleggel, tematizált téma feldolgozása, érzékenyítés
- a szülők számára, az óvodával szemben tanúsított attitűd és magatartás szempontjából, adott probléma mentén érzékenyítés
- konfliktuskezelés (egyéni)
- gyermek és gyermek, a gyermek és az óvodapedagógus, a szülő és az óvodapedagógus közötti konfliktus esetén közvetítői szerep vállalása (a közvetítő semlegessége)
- továbbirányítás, egyéb szolgáltatásba delegálás (egyéni)
- mindegyik érintett szereplő számára, szükség esetén, a gyermekjóléti központ speciális szolgáltatásaiba (pl.: pszichológiai tanácsadás, családterápia, mediáció, kapcsolatügyelet), valamint az elérhető és igénybe vehető szociális és egészségügyi szolgáltatásokba delegálás
- folyamatos kapcsolattartás az óvodában működő munkaközösségekkel, gyermekvédelmi felelőssel/feladattal megbízott személlyel. Részvétel a testületi üléseken, munkaközösségi megbeszéléseken, szülői értekezleteken (Módszertani útmutató, 2022).

5.3 Egyéni szociális segítő tevékenység az óvodai szintén

Az óvodai szociális segítővel való együttműködés az önkéntességen és a bizalmon alapul. Alap ellátásbeli családsegítés keretén belül a családsegítő szolgálat családsegítője javasolhatja az együttműködést a családnak, illetve a központ esetmenedzsere javasolhatja a Járási gyámhivatal által védelembe vétel esetén, a cselekvési tervben megfogalmazott magatartási szabályok előírása során akár a kötelező együttműködést is az óvodai szociális segítővel.

Az óvodai szociális segítő tevékenységnek mindig igazodnia kell az óvoda napirendjéhez. Ehhez megfelelő partnerségi viszony kialakítása, egymás kompetenciahatárainak az ismerete, szakmai önazonosság szükséges.

Az óvodai szociális segítés egyik legfőbb feladata a veszélyeztetettség megszüntetése, megelőzése, a prevenció és az észlelő- és jelzőrendszer működésének a segítése. Nagy előnye

a szolgáltatásnak, hogy már az óvodában megjelenik a segítő tevékenység, a gyermekek korai életszakaszban megismerkednek a segítség jelenségével (Bozó-K.,2020).

Óvodában egyéni tevékenységek:

- információnyújtás a gyermeket érintő kérdésekben
- ügyintézésben való segítségnyújtás (pl.: adatlapok kitöltése)
- tanácsadás szülőknek óvodai problémák, családi- illetve gyermeknevelési kérdésekben
- közvetítés az óvodapedagógus és a szülő között
- konzultáció biztosítása az óvodapedagógusok részére
- delegálás más szolgáltatásokba (pl.: nevelési tanácsadó)

Csoportban végzett szociális segítő munka keretein belül:

- szociometria készítése adott csoporton belül,
- szociális kompetenciafejlesztés, érzékenyítés,
- prevenciós jellegű foglalkozások,
- közösség erősítő és szociális kapcsolatokat építő foglalkozások.

Közösségi szociális segítő munka keretein belül:

- klubfoglalkozások, tájékoztató célú, interaktív előadások szervezése,
- szabadidős tevékenység szervezése, az intézményben tervezett közösségi programokon való részvétel, szervezésben való segítségnyújtás,
- nevelőtestület munkájának támogatása,
- kapcsolattartás az intézményben dolgozó szakemberekkel, egészségügyi és szociális intézményekkel,
- a szülői munkaközösséggel való kapcsolattartás,
- információnyújtás és tájékoztatás a szociális juttatásokról, a szociális területet érintő változásokról (Módszertani útmutató, 2022).

5.4 Jelzés menete az óvodai szociális segítség folyamatában

Az óvodai szociális segítő jelzőrendszeri tag, a család- és gyermekjóléti központ alkalmazottja. Hasonlóan minden jelzőrendszeri taghoz, rá is a jelzőrendszer folyamatairól

szóló protokoll vonatkozik. A jelző lap formanyomtatvány és az egyéni tevékenység lapja megtalálható az 1. és 2. számú mellékletben.

A gyermeket érintő jelzésre okot adó problémáról három módon szerezhet tudomást:

- óvodapedagógus jelzi számára
- közvetlenül saját megfigyelése által vagy a szülővel való segítő tevékenység során
- illetve a családsegítő vagy az esetmenedzser jelzése útján

Amennyiben fennáll a veszélyeztetettség gyanúja, a jelzést mindig annak a jelzőrendszeri tagnak kell megtennie, aki először észlelte a problémát.

Abban az esetben, ha az óvodapedagógus észlelte a veszélyeztetettséget, ő teszi meg a jelzést. Ilyenkor az óvodai szociális segítő konzultációt biztosít az óvodapedagógus számára, segít tisztázni, hogy veszélyeztetettségről van-e szó. Segít annak eldöntésében a gyermeket hova szükséges delegálni. Krízishelyzet esetén segít tisztázni fenn áll-e a gyanúja a gyermek életét, testi épségét veszélyeztető tényeknek. Az óvodai szociális segítő ismeri a krízis esetén értesítendő hatóságokat, szervezeteket. Valamint segít az óvodapedagógusnak abban, hogy a jelzés a megfelelő tartalommal, a megfelelő szakmai hatáskörrel bíró szervhez jusson el.

Amennyiben a nevelési intézmény nem tudja írásban megtenni a jelzését, az óvodai szociális segítő megteszi a jelzést, és írásban jelzi az intézmény felé annak tényét.

A sikeres együttműködés alapja minden esetben a szülő és a gyermek megfelelő, bizalomra épülő együttműködése. Abban az esetben, ha az óvodai szociális segítő észlelte a veszélyeztetettséget, ő maga teszi meg a jelzést. Kettő módon szerezhet tudomást jelzésre okot adó tényről vagy a gyermek elmondásából, aki a pedagógus delegálta a segítőhöz, illetve a segítő saját tapasztalása miatt, pl.: csoportfoglalkozás közbeni megfigyelés által.

Másik módja, amikor a szülő elmondása alapján történik, aki vagy önkéntesen, vagy az óvodapedagógus javaslatára keresi fel a szakembert.

Az óvodai szociális segítő titoktartásra kötelezett személy, aki a tudomására jutott adatokat az adatvédelmi előírásoknak megfelelően kezeli. Adatvédelmi szabályzat a munkáltatójánál fellelhető (Módszertani útmutató,2022).

6. Az óvoda és az óvodai szociális segítő szerepe a jelzőrendszer működésében a Csurgói Járásban

6.1 A vizsgálat módszertana

A kutatásom során esettanulmányokat és interjúkat készítettem. Esettanulmányokon keresztül szeretnék képet nyújtani arról, hogy a veszélyeztetettség megjelenésekor az észlelő- és jelzőrendszer hatékony működésében milyen szerepe van az óvodában működő óvodai szociális segítő tevékenységnek. Öt esettanulmányt készítettem, az azokban szereplő gyermekek az általam látogatott óvodákba járnak, a családok kapcsolatba kerültek a Járási Család- és Gyermekjóléti Szolgálat és Központtal. Információkat az óvodapedagógusoktól és az óvodai szociális segítőktől kaptam az esettanulmányok elkészítéséhez.

Először az előzményeket jártam körbe, a család körülményeit, majd a jelzőrendszeri tagoktól beérkezett jelzést vizsgáltam. Megnéztem minden esetben az érintett gyermek pedagógiai jellemzését, ami szintén egy támpont az esetkezelés szempontjából. Majd az óvodai szociális segítő szakember tevékenységét vizsgáltam a beérkezett jelzéstől egészen a következményekig.

Az esettanulmányok mellett interjúkat készítettem kettő óvodai szociális segítővel, akik az öt esethez kapcsolódtak. Az interjúk alapján a szociális segítők véleményét elemeztem. Az interjúkérdések főként a jelzőrendszer működésére, az óvodai szociális segítő és az óvoda kapcsolatrendszerére irányultak.

Az interjúkérdések teljes terjedelmükben a 3. számú. mellékletben olvashatóak. Az esettanulmányokban szereplő neveket, és a szociális segítők nevét megváltoztattam, és fiktív keresztnevekkel helyettesítettem. Az elkészült interjúk a 4. és 5. számú mellékletekben részletesen olvashatók.

Eddigi szakirodalmi ismereteim és szakmai tapasztalataim alapján a következő kutatási kérdésekre kerestem a választ:

- Hogyan illeszthető be az óvoda életébe az új típusú szociális segítő tevékenység?
- A szülők és az óvodapedagógusok hogyan viszonyulnak az óvodai szociális tevékenységhez?
- Mennyire tud hatékonyan közreműködni a jelzőrendszer működésében a szociális segítő?
- Milyen a szociális segítő együttműködése az óvodával és az óvodapedagógusokkal?

- Milyen az intézmények közötti együttműködés, a partnerség és az hogyan valósul meg?
- Milyen típusú veszélyeztetettséggel lehet találkozni a Csurgó Járás óvodáiban?
- Mennyire tekinthető hatékonynak a gyermekvédelmi beavatkozás?

6.2 Esettanulmányok bemutatása

6.2.1 Hat testvér - Elhanyagolás

Anamnézis:

A családot anya, apa és 6 gyermek alkotja, roma származásúak. Az apa alkalmi munkákat vállal, az anya a gyermekek után járó ellátásokat kapja és idénymunkákat vállal időszakosan. A család otthonában ismétlődően előfordul a kosz és a rendetlenség. Amikor erre felhívja a családsegítő és az esetmenedzser az anya figyelmét, igyekszik változtatni. Azonban változást csak folyamatos, erős ráhatás következményeként teszi meg. A legnagyobb probléma azonban a helytelen szülői nevelés és a nem megfelelő szülői hozzáállás. Fizikai elhanyagolás, hanyag bánásmód jellemzi a szülőket. Visszatérő probléma a fejtetvesség.

A családban nevelkedő 6 gyermek közül egy nagykorúvá vált, egy szakképző iskolába, kettő általános iskolába és egy gyermek óvodába jár. Emil a legidősebb fiú roma gyermekek gimnáziumába járt tankötelezettsége végének eléréséig. Csendes, jóra való fiú, segítőkész. A jó képességű fiút családja nem támogatta az iskolai előmenetelében, sokszor nem kapott pénzt vonatjegyre, hogy vissza tudjon menni a kollégiumba. Emil kimaradt az iskolából, a faluban alkalmi munkákat vállal, hogy anyagilag tudja segíteni a családot. és sokszor ő vigyáz a kisebb testvéreire. Az óvodás testvéreket hozza, viszi az óvodába. Jocó a tanév kezdés óta már a második helyen kezdte meg tanulmányait. Először kőművesnek, jelenleg hegesztőnek tanul. Általános iskolában sok hiányzása volt. Nyolcadik osztályban megismerkedett egy másik településen élő diáklánnyal, kimaradt sokat az iskolából, aztán átiratkozott abba az iskolába, ahol a barátnő is tanult, így sikeresen elvégezte az általános iskolát.

Jelzés előzményei és folyamata:

A családdal kapcsolatosan szinte egy időben tett jelzést az óvodai- iskolai szociális segítő felé az óvodapedagógus és az általános iskoláskorú gyermekek osztályfőnökei. A jelzésben leírták a gyermek veszélyeztetettségének okát az elhanyagoló szülői magatartásban látják. A

higiénias viszonyokra, visszatérő, sorozatos fejtetvességre panaszkodtak. Majd a védőnői szolgálatától is érkezett jelzés a családsegítő szolgálatához a fejtetvesség miatt, a három gyermek vonatkozásában.

Pedagógiai jellemzés:

Az általános iskolás gyermekek Szelina és Amanda alsó évfolyamos tanulók, az iskolából nem hiányoznak. A pedagógusok elmondása alapján ruházatuk sokszor elhanyagolt, büdös, koszos, rendetlen benyomást keltenek. Évente több alkalommal kerülnek a védőnő látókörébe is fejtetvesség miatt. Társaikkal sokszor mindketten agresszíven viselkednek. Tanulmányi átlaguk átlagosnak mondható, pedagógusokkal tisztelettudóak. Az osztályban peremhelyzetbe kerültek, ruházatuk állapota, nem megfelelő testi higiénijuk, fejtetvességük miatt. Felszerelésük sokszor hiányos, koszos, rendetlen.

Az óvodás korú Lilivel kapcsolatban a védőnő és az óvodapedagógusok a nagyobb testvérekhez hasonlóan a testi higiénijára panaszkodtak. Visszatérő, folyamatos probléma nála is a fejtetvesség.

Óvodai szociális segítő szakember tevékenysége:

Az óvodai jelzése email útján érkezett a segítőhöz, melyet egy telefonos beszélgetés követett. A szociális segítő ezt követően az óvodában a szabad játék közben megfigyelte Lilit. A kislány visszahúzódó, csendes gyermek, leginkább a magányos játék jellemző rá. Ruházata társaihoz képest elhasznált, koszos. Haja hosszú, ápolatlan.

Az óvodai- iskolai szociális segítő a gyermekek lakhelye szerinti iskolában levő fogadó idejében az őt megkereső pedagógusok által került kapcsolatba a lányokkal. Az iskolás korú gyermekekkel kapcsolatban a segítő először az osztályközösségben figyelte meg Szelinát és Amandát majd egyéni beszélgetésre invitálta őket, melynek a lányok eleget is tettek. Az osztályban a segítő, hasonlóan óvodás testvérükhöz, a peremhelyzetre sodródást figyelte meg. Mindkét gyermekre testvérikhez hasonlóan a higiénias elhanyagolás, koszosság, bűzösség jellemző. Barátaik alig vagy kevesen vannak, inkább csak csapódnak más gyermekekhez, nincs állandó barátjuk. A segítő a jelzéseket továbbította családsegítő szolgálat felé.

Óvodai szociális segítő szakmai véleménye az esettel kapcsolatban:

Az óvodai-iskolai szociális segítő elmondta, hogy az ellátási területén sok hasonló esettel kell szembesülnie. Általában elmondható, hogy ezen családok sokszor nem is értik miért olyan nagy probléma a higiénias viszonyok elhanyagolása. Az iskolai és óvodai, majd később védőnői jelzés által került kapcsolatba a családban élő 3 kisebb gyermekkel. Az nem derült ki

számára ezek az állapotok mióta álltak fent, de a jelzések beérkezésétől számítva hamar felgyorsultak az események. A családsegítőhöz továbbított jelzés hatására, esetkonferencia szerveződött, majd a szakemberek közös megegyezése alapján a gyermekek védelembe vételére tettek javaslatot.

A szakember úgy gondolja, az egészségügyi szolgáltatókkal, oktatási- nevelési intézményekkel, ha folyamatos és rendszeres a kapcsolattartás, az jó hatással van az észlelő- és jelzőrendszer hatékonyabb működésére is. A problémák időben történő felismerése és a jelzőrendszeri tagok együttműködésére épülő hatékony problémakezelés gátat szabhat a későbbi problémák kialakulására. A sikeres esetkezelés egyik fontos feltétele, veszélyeztetettség esetén a jelzés megtételének időpontja.

Következmények:

Mivel a család már több, mint négy éve alapellátás keretén belül volt gondozott, és az akkor kitűzött célok továbbra sem valósultak meg, a család bár látszólag együttműködő volt, de változás nem következett be, a családsegítő szakember javaslatot tett a gyermekek védelembe vételére.

A védelembe vételi kezdeményezést megelőzően a családsegítő szakember esetkonferenciát hívott össze a szülők, védőnő, gyermekorvos, osztályfőnökök, óvónő, óvodai- iskolai szociális segítő részvételével. Az apa a megbeszélésre nem jött el, mondván dolgozik, az anya együttműködőnek tűnt a szakemberekkel. Megértette és tudomásul vette, hogy védelembe vételre tesznek javaslatot a szakemberek, ami már egy hatósági eljárás és a család számára kötelezően előírt magatartásszabályok kerülnek meghatározásra a járási gyámhivatal által.

6.2.2 Noel - Fizikai bántalmazás

Anamnézis:

A családot anya, apa és három kiskorú gyermek alkotja. A szülők másodszor házasodtak össze egymással, az apa a válás után új családot alapított, ahol szintén születtek gyermekei, szám szerint kettő. Majd miután párkapcsolati bántalmazás miatt megromlott a kapcsolata feleségével, elváltak. A gyerekek az anyánál maradtak, mindenféle kapcsolatot megszakítottak az apával. Ekkor az apa, Csaba újraházasodott első feleségével és újra egy családot alkottak a két közös gyermekkel és a különélés alatt az anya új kapcsolatából született fiával, Noellel, aki 5 éves. Noelnek a vérszerinti apukájával szintén nincs kapcsolata, a férfi külföldre költözött, megszakadt a kapcsolat köztük.

Jelzés előzményei és folyamata:

A kisfiúval kapcsolatban az óvodapedagógus jelzett az óvodai szociális segítőnek, valamint egyúttal a járási gyámhivatal felé is megtette a jelzést. Az óvodapedagógus elmondta, hogy a dajka öltöztetés közben észlelte Noel felkarján a sötétlila foltokat, melyeket a kisfiú fájlalt. Kérdésre elmondta, hogy nevelőapja, Csaba bántotta és elmondta, hogy többször elő szokott fordulni, hogy bántja.

Pedagógiai jellemzés:

Noel csendes, jó szándékú, barátságos gyermek. Társaival nem szeret konfrontálódni. Feladatokat, utasításokat szabálykövetően végrehajtja. Dicsérettel jól motiválható, de kudarcra végtelenül szélsőségesen, elkeseredetten reagál. Az utóbbi időben, mióta nevelőapja a családhoz visszaköltözött, Noel viselkedése megváltozott. Két nagyobb testvérének Csaba az édesapja. Noel a „kakukkfióka” a családban. Az óvodában a kisfiú nagy figyelmet igényel, az utóbbi időben sokszor szeretne az óvó néni ölében ülni, dédelgetésre, állandó figyelemre vágyik. A kisfiú megfelelően ápolat, rendezett. Anya együttműködik az intézménnyel, szülői értekezleten részt vesz. Vér szerinti apával és a nevelőapával sincs kapcsolata az intézménynek.

A nagyobb testvérekkel az iskolában nincs gond. Fegyelmezett, szófogadó gyermekek, tanulmányi átlaguk képességeiknek megfelelő, mindkét gyermek osztályfőnökének jellemzése szerint. Társas kapcsolataik megfelelőek, sok barátjuk van. Anya együttműködő az iskolával, szülői értekezleten megjelenik.

Óvodai szociális segítő szakember tevékenysége:

Az óvodai- iskolai szociális segítő felé érkezett jelzés az óvodából, hogy Noelen külsérelmi nyomokat fedezett fel a dajka öltöztetés alkalmával. A szociális segítő a jelzés tudomására jutásától haladéktalanul értesítette az illetékes családsegítő kollégáját. A szakemberek közötti megbeszélésen tisztázásra került, veszélyeztetettségről van-e szó. Fennáll-e a gyermek testi épségének veszélybe kerülése. A családsegítő három napon belül behívta az intézménybe a gyermek szüleit, óvodapedagógust, óvodai szociális segítőt, védőnőt, a gyermekorvost és esetkonferenciát tartottak. A szakemberek információt cseréltek, meghatározták a feladatokat.

A megbeszélésen mindenki hozzájárult -a kompetencia határain belül- saját szaktudásával a probléma hatékony megoldásához. A jelzés beérkezése utáni napon a családsegítő környezettanulmányt is készített a kiskorú lakhelyén. Az szülők otthon tartózkodtak, a gyermekek intézményben voltak. Az apa bevallotta, hogy valóban erősebben

fogta meg Noel kezét, mert a gyermek neki egyáltalán nem fogad szót, testvéreivel ellentétben, akik szófogadóak.

A jogszabályi kötelezettségnek megfelelően az illetékes járási gyámhivatal megindította a védelembe vételi eljárást, valamint rendőrségi feljelentést tett a nevelőapa ellen.

Az esetkonferencián a szakemberek úgy ítélték meg, hogy a védelembe vételi eljárás lefolytatásáig a családsegítő alapellátás keretén belül gondozza, segíti a családot. Az anya ezzel egyetértett. Az anya az esetkonferencián „megnyílt” és az apa jelenlétének hiányában őszintén elmondta a szakembereknek, hogy férje nem tudja elfogadni az előző kapcsolatából származó Noelt. A kisfiúval másképpen bánik, mint a vérszerinti, közös gyermekeikkel. Miután különváltak, az apának is lett új házassága, ott is született két gyermek, de az apa velük teljesen megszakította a kapcsolatot.

A családsegítő és az óvodai szociális segítő a segítő tevékenysége során a gyermek részére gyermekpszichológusi megsegítést, a szülők részére párterápiát, az apa részére pszichológiai tanácsadást javasolt. Későbbiekben a szülők együttműködőnek bizonyultak az alapellátáson belüli gondozás során, majd a védelembe vétel alatt is. Az óvodai szociális segítő több alkalommal is megfigyelte a gyermeket az óvodai csoportba, valamint érzékenyítő foglalkozásokat tartott. A szülők igénybe vették a családsegítő központ által felajánlott ingyenes pszichológusi szolgáltatást. Ennek köszönhetően sok dolog felszínre tört, melyet a szülők a pszichológussal végzett munka során lassan, de biztosan megoldottak. Szülői kompetenciáik megerősödtek, az apa indulatkezelési problémái megoldásra találtak, Noellel való kapcsolata pozitív irányba változott. A rendőrség bizonyíték hiányában az eljárást megszüntette. A védelembe vétel az egy éves felülvizsgálat után megszüntetésre került, a szülők teljes mértékű együttműködése, a gyermek életében bekövetkezett pozitív változások következményeként. A családsegítő ezt követően minimum még egy évig alapellátás keretén belül gondozza a családot, majd sikeres gondozás esetén lezárja a gondozást.

Családlátogatások alkalmával a családsegítő számára nyilvánvalóvá vált a családban Noel helyzetének javulása, a nevelőapával való kapcsolatának pozitív irányú változása. Az óvodai szociális segítő és az óvodapedagógus is pozitív változást vett észre a kisfiú magatartásában, viselkedésében.

Óvodai szociális segítő szakmai véleménye az esettel kapcsolatban:

A szociális segítővel készített tematikus interjú során a segítő elmondta, hogy a jelzőrendszeri tagok, az óvoda egyre inkább felmeri vállalni a jelzésből fakadó kötelezettségeit. Bántalmazás esetén, különösen fontos az időben beérkezett jelzés, amivel megakadályozható a gyermek

további veszélyeztetettsége. A jól működő szakmai kapcsolat köszönhető annak, hogy a óvodai szociális segítő folyamatosan konzultál az óvodapedagógusokkal. Érdeklődik a gyermekek iránt, felajánlja a segítségét. Az észlelő- és jelzőrendszert folyamatos működtetése szükséges, fontos feladat.

Következmények:

Bántalmazásra utaló jeleknél a jelzés beérkezését követően hatalmas a felelőssége a szociális szakembernek, hogy azt megfelelően értelmezzék és megtegyék a megfelelő lépéseket. Nagy a felelőssége a jelzőrendszeri tagoknak, a nevelési intézménynek, akik adott esetben elsőként vehetik észre a figyelmeztető jeleket. Az észlelő-és jelzőrendszer hatékony működéséhez a rizikótényezők ismeretére, a veszélyeztető jelek felismerésére van ahhoz szükség, hogy a jelzés időben a megfelelő helyre megérkezzen. A gyermekkel kapcsolatban levő óvodai dolgozók (dajka, óvodapedagógus) kellő gondossággal jártak el a probléma észlelése után. A gyermek, a család megkapta a szükséges segítséget, a családban jelentkező elakadások megszüntetéséhez.

A szakemberek felismerték, hogy a családban a nevelőapa pszichés támogatása az elsődleges, hogy rendezze a kapcsolatát a nevelt fiával. A szülőknek a párkapcsolati tanácsadás szintén hasznos segítségnek bizonyult. Az óvodai szociális segítő is jó irányban indult el, a jelzésben foglaltakkal kapcsolatban a kölcsönös együttműködés az óvodapedagógussal, a családdal eredményességgel zárult. Noel viselkedésében pozitív változások álltak be, viselkedése és magatartása pozitív irányba változott. Az óvodapedagógus és az óvodai szociális segítő megfelelő együttműködése, a kompetenciahatárok betartása a jó együttműködés eredményességet hozott magával.

6.2.3 Zénó - Magatartási, beilleszkedési nehézségek

Anamnézis:

A családot anya, apa és Zénó alkotja. Zénó 5 éves középsőcsoportos óvodás. Jól szituált család, átlagon felüli anyagi helyzetben élnek, mindkét szülő állandó munkahellyel rendelkezik. Három szobás, saját tulajdonú családi házban laknak. Mindkét nagyszülői család a faluban él, tőlük nem messze. Anyának, apának nincs testvére. Zénónak nincsen testvére, a szülők nem is szeretnék, mondván Zénóval is épp elég a dolguk, sőt az egész családnak ad feladatot. A gyermek normál, komplikációmentes terhességből, császármetszéssel 9-10 Apgar értékkel született. Zénó már kisbabaként is élénk gyermek volt, a mászás és a járás, majd a beszéd elindulása is normál időben történt. Fejlődésében semmi szokatlant nem tapasztaltak.

Jelzés előzményei és folyamata:

Zénó viselkedésével, magatartás- és beilleszkedési problémáival kapcsolatos jelzést az óvodapedagógus küldte jelző lapon az óvodai szociális segítő részére. A gyermek már középső csoportos és viselkedésében 1,5 év elteltével semmiféle pozitív változás nem állt be.

A szülők érdeklődőnek mutatkoznak gyermekükkel kapcsolatban, az anya elmondja, hogy otthon is sok a probléma a gyermek magatartásával. Az óvodapedagógus úgy látja, a szülőknek nevelési tanácsokra lenne szükségük és segítségre a gyermekkel való megfelelő kommunikáció kialakításához. Látszólag megfogadják az óvodapedagógus javaslatait, de javulás nem tapasztalható. Az óvodába érkezéskor és elvitelkor többször tapasztalja az óvodapedagógus a gyermek ellenállását az anya irányába, aki legtöbbször hozza - viszi a gyermeket az intézménybe. Előfordul, hogy fizikailag támad az anyára Zénó, rúgja, csipkedi, köpködi az anyát. Ilyenkor az anya próbálja megnyugtatni. A reggeli órákban, ha ez nem sikerül, a gyermek lenyugtatása nélkül hagyja az óvodába, délután pedig minél hamarabb próbál az anya a gyermekkel az autóig eljutni.

Pedagógiai jellemzés:

Zénó egy nagyon öntörvényű gyermek, az óvodába második éve jár, középső csoportos, de nem sikerül még megfelelően beilleszkednie. Magatartási problémáival káoszt okoz az óvodai csoportba. Viselkedése olykor teljesen szélsőségesnek mondható. Egyes esetekben alapvetően barátságos, kompromisszum késznek mutatkozik, máskor pedig teljesen ellenáll, és viselkedésével bomlasztja a közösséget. Utóbbi esetben sokszor kiabál, meggondolatlanul cselekszik, amivel gyakran saját magát és társait is veszélybe sodorja. Zénó dicsérettel sem motiválható, a kudarca hatalmas ellenállással és dühvel reagál. Egyes esetekben játékokat dobál, ilyenkor nem veszi figyelembe, hogy esetleg a társai közül bárki megsérülhet.

A szülők is tehetetlennek érezték magukat gyermekükkel kapcsolatban, hiszen nem csak az óvodapedagógus, de szülők utasításit is legtöbb esetben a gyermek figyelmen kívül hagyja. Öntörvényű viselkedése ezért a csoportban is nehéz helyzetbe hozta, a társai inkább elkerülik, mert félnek tőle. Peremhelyzetbe szorult.

Óvodai szociális segítő szakember tevékenysége:

Az óvodai szociális segítő a jelzés beérkezése után megbeszélte az óvodapedagógussal az általa leírtakat. Közös megegyeztek, hogy a szociális segítő néhány alkalommal a csoportban megfigyeli Zénót, majd megbeszéli a látottakat és azok után felveszi a segítő a kapcsolatot a szülőkkel. A gyermek nem fogta vissza magát az óvodai megfigyelés során sem.

Mind a szabad játék, mind a foglalkozások alatt a jelzésben leírt problémákat észlelte a szociális segítő is.

A probléma megoldása érdekében javasolta a gyermek nevelési tanácsadóban való kivizsgálását, gyermekpszichológussal való konzultációt, mellyel a szülők is egyetértettek.

Óvodai szociális segítő szakmai véleménye az esettel kapcsolatban:

A szociális segítővel készített tematikus interjú során a segítő elmondta, hogy az óvoda van, hogy nem mindig tudja azonosítani a problémát, és ezáltal a jelzési kötelezettségének is nem, vagy csak jóval későbbi időpontban tesz eleget. A magatartási problémák a viselkedészavarok mögött nagyon sok minden állhat.

Fontos a kellő időben történő felismerés és a terápia mielőbbi megkezdése, hiszen ez gátat szabhat a későbbiekben a problémák begyűrűzésének.

Amennyiben a gyermek és a szülő megfelelő segítséget kap már az óvodában, megelőzhetőek a későbbi kudarcok az iskolában, hiszen már beazonosított problémával érkezik a gyermek az oktatási intézménybe.

Következmények:

Az óvodai jelzés beérkezését követően, az óvodai szociális segítő azonosította a problémát. Magatartási- és beilleszkedési nehézséget definiált, majd mind a gyermek, mind a szülő számára segítő kezet nyújtott, reagálva a gyermek egyéni szükségleteire. A szülő együttműködő volt. A Nevelési Tanácsadóban a kapott időpontra elvitték a gyermeket, ahol a különböző vizsgálatok után megkezdődött a Zénóval való személyre szabott foglalkozás. Az óvodai szociális segítő a szülő részére, egyéni konzultáció keretében információt és tanácsot nyújtott.

6.2.4 Kevin - A családi szerkezet megbomlása, gyász

Anamnézis:

Az öttagú családot anya, apa, gimnazista leány, óvodás korú kisfiú és az anyai nagymama alkotja. A családban először a nagymamánál diagnosztizáltak súlyos betegséget, megkezdődött a gyógykezelése, melyre meglepően jól reagált a szervezete, jelenleg tünetmentes. Ezt követően egy év múlva az édesanya is súlyosan megbetegedett.

A családban a családfői szerepeket az anya viselte. Pár hónap elteltével az anya szervezete feladta a halálos kórral a küzdelmet, elhunyt. Az édesapa csendes, visszahúzódó személyisége a szülői szerepekben meg kellett volna, hogy erősödjön, de ezt a szerepet

kényszerből a nagymamának kellett felvennie. Kevin a veszteség után sokkal jobban kezdett ragaszkodni nagymamájához és édesapjához is, szinte „visszacúszott” egy gyermekibb állapotba, állandó dédelgetésre, babusgatásra vágyott.

Jelzés előzményei és folyamata:

A gyermek óvodapedagógusa a segítő óvodai látogatása során szóban jelezte, hogy a csoportban járó, egyik gyermek édesanyja a közelmúltban elhunyt. Elmondta, hogy az apa teljesen bezárkózott, nem tud mit kezdeni a gyásszal, a veszteséggel. Minden teher a betegségekkel küzdő idősödő anyai nagymamára hárul. A háztartás vezetése, a gyermekek körüli teendők, a hivatalos ügyek intézése. A nagyobbik gimnazista gyermek, szintén magába fordult, fájdalmát nem meri, nem akarja kimutatni, felvett egy „álarcot” a külvilág felé.

A 6 éves kisfiú, Kevin viselkedésében bekövetkezett változásokat az óvoda is megerősítette az óvodai szociális segítő kérdésére. Az óvodapedagógus is kérte a segítségnyújtást a gyermek, a család részére.

Pedagógiai jellemzés:

Kevin harmadik éve jár az óvodába, jó kedélyű, kommunikatív gyermeknek jellemezték az óvodapedagógusok. Édesanya halálával a gyermek viselkedésében a túlzott ragaszkodás, nagyfokú félelem, szorongás jelentkezett. Az eddig életvidám gyermek sokat ül az óvodapedagógus vagy az óvodai dajka ölébe. Szeretetre, ringatásra, ölelésre, biztonságra vágyik. Édesanyjáról sokat mesél, emlegeti. „A mennyországba költözött, ő a legfényesebb csillag az égen”. A gimnazista leány fájdalmát továbbra sem mutatja a külvilágnak, teljesen bezárkózik, nem lehet közel férkőzni hozzá. Segítséget nem kér és nem is fogad el.

Óvodai szociális segítő szakember tevékenysége:

Az óvodai szociális segítő véletlenszerű látogatást tett Kevin óvodájában, érdeklődött a csoportban járó gyermekek után. Ekkor az óvodapedagógus megemlítette számára, hogy a kisfiú családjában szörnyű tragédia történt, hirtelen, nem várt módon az édesanya elhunyt.

A szociális segítő ezek után néhány alkalommal a csoportban megfigyelte Kevint. Majd a gyermek óvodapedagógusával megbeszélte a látottakat, és azok után felvette a kapcsolatot az édesapával. A szóbeli jelzésben elmondott problémákat észlelte a szociális segítő is.

Az adekvát segítségnyújtás érdekében javasolta a gyermek részére gyermekpszichológussal való konzultációt, mellyel a szülő is egyetértett. A gimnazista gyermek és az apa számára szintén felajánlotta és hasznosnak tartotta a segítő a pszichológiai

tanácsadást, melyet a Családsegítő Központ ingyenesen biztosít a Járás lakosainak részére. Az óvodai szociális segítő a szolgáltatás igénybevételéhez kapcsolódóan a Központba delegálta az apát és a leányt. A családsegítő kollégának pedig jelezte, hogy a család anyagilag is rosszabb helyzetbe került, hiszen egy fizetéssel kevesebb bevételhez jutnak. Így kérte a család időnkénti élelmiszer adománnyal való megsegítését, melynek lehetőségét szintén örömmel vett a család.

Óvodai szociális segítő szakmai véleménye az esettel kapcsolatban:

Az óvodai szociális segítők elmondták, hogy munkájukat nagyban segíti a csoportban való megfigyelés lehetősége, hiszen így a csoporton belüli kapcsolatrendszeren túl, egyénileg is nagyon jól meg tudják figyelni és fel tudják térképezni a szükségleteket. Hasznos lehet akár a már kialakult probléma megoldása érdekében vagy akár prevenciós jelleggel is. Fontos a járásban elérhető szolgáltatások teljes körű ismerete is, hiszen így adott problémára azonnali, gyors segítségadás, esetleges tovább delegálás lehetséges.

Következmények:

A gyermekkel kapcsolatban levő óvodapedagógus kellő gondossággal járt el, amikor az óvodában tevékenykedő szociális segítő kérdésére, mely szerint van-e jelenleg problémás gyermek a csoportban felhívta Kevinre a segítő figyelmét. A családban jelentkező elakadások megszüntetéséhez a gyermek, a család megkapta a szükséges segítséget.

A szakemberek felismerték, hogy a családban gyors és adekvát segítségnyújtásra van szükség, mind az apa, mind pedig a két gyermek részére. A gyász feldolgozása, az élet újra tervezése, a szeretett személy elvesztése után, hosszú és fájdalmas folyamat, melyhez szakember segítségére van szükség. Az anyagi segítségnyújtás, élelmiszer adomány nyújtása, eseti esetkezelés keretében történik a családsegítő szolgálat részéről.

Az óvodapedagógus és az óvodai szociális segítő megfelelő együttműködése, a kompetenciahatárok betartása, a jó együttműködés eredményességet hoz magával.

6.2.5 Kitti - Függőség, elhanyagolás

Anamnézis:

Édesanya óvodás korú gyermekével jelenleg a nagyszülőknél él. Kitti a kislány, 6 éves múltot, nagycsoportos óvodás. A szülők két éve elváltak. A válás után az anya új kapcsolatot létesített, abban az időben Kittivel együtt a férfivel közös albérletükbe költöztek. Az anya szakiskolát végzett, virágkötőként dolgozott évekig, jól működő saját vállalkozást irányított. Az anyának és a férfinak is alkohol problémái lettek. A párkapcsolat megszakadt közöttük.

Az anya több alkalommal vett részt kezelésen, önkéntes döntése alapján különböző pszichiátriákon, látogatta az AAA klubokat és az addiktológiai rehabilitációs osztály kezelését is elkezdte, de egy alkalommal sem fejezte be. Ezek az „elvonulásai” pár naptól, maximum 2 hétig tartottak. Ahogyan önkéntes alapon ment be, önkéntes alapon távozott is minden alkalommal. Ezekről az eseményekről csak a családnak volt tudomása. Kittire ez idő alatt az anyai nagyszülő felügyelt. Édesapjával kapcsolata jónak mondható, de az apa a láthatás jogával hol élt, hol nem. Gyermektartásdíjat is csak alkalmyszerűen fizetett, jelenleg Kitti lakhelyétől 30 km-re él.

Jelzés előzményei és folyamata:

A jelzés megtételére akkor került sor az óvodapedagógus részéről az óvodai szociális segítő részére, mikor az anya egy alkalommal nem ment a nap végén a gyermekért. Nehezen, többszöri próbálkozás után elérték telefonon, mely után az anya enyhén ittas állapotban jelent meg a kislányért. Az óvodapedagógus a gyermekkel kapcsolatban leírta, hogy viselkedése a válás után nagyon megváltozott visszahúzódó, érzékeny, érzelmileg labilis lett. Már volt olyan alkalom, amikor felmerült korábban is az anya esetleges ittassága, de erre igazából nem volt semmiféle bizonyíték.

A jelzés megtétele előtt több olyan alkalom is előfordult, hogy az anya hetekig nem jelent meg az óvodában, kizárólag az anyai nagyszülő vitte-hozta a gyermeket az intézménybe. Az írásbeli jelzést, szóbeli megbeszélés is követte az óvodapedagógus és az óvodai szociális segítő részvételével. A szociális segítő továbbította a jelzést a területileg illetékes családsegítő részére, valamint a gyermeket a csoportban megfigyelte.

Pedagógiai jellemzés:

Kitti nagycsoportos óvodás. A kifejező (expresszív) beszéd zavarának (BNO F80.1) fennállása miatt sajátos nevelési igényű. Pszicho motoros fejlettségi állapota egyetlen képesség - és készségszintet jelez. A beszéd- és a nyelvi fejlettség terén elmaradást mutat a kortársaihoz képest. Kapcsolatainak minősége emiatt változó, beszéde nehezen érthető.

A szülők válása, az anya új párkapcsolata nem volt jó hatással a gyerekekre. Viselkedése megváltozott. Az amúgy is csendes, visszahúzódó gyermek még inkább csendessé vált. Szabad foglalkozás, játék közben gyakran indokolatlanul elsírja magát. Nehezen lehet megnyugtatni, ez csak öleléssel, ölbe vétellel, ringatással sikerül. Többször megemlítette az utóbbi időben fél, hogy elveszik anyukájától, de ennek okát nem tudja, vagy nem akarja megnevezni. Társaival szemben távolságtartó.

Óvodai szociális segítő szakember tevékenysége:

Az óvodapedagógus jelzését követően a szociális segítő jelezte a problémát a gyermekjóléti szolgálat szakembere felé, aki először felkereste az anyát a lakhelyén, alapellátás keretén belül gondozásba vette a családot, majd esetkonferenciát szervezett. Az aktuális problémát megbeszélő csoportba meghívta az anyát, apát, nagyszülőt, óvodapedagógust és az óvodai szociális segítőt.

A kockázatelemzés, helyzetértékelés után a jelenlévők kijelölték a feladatokat. Az anya, vállalta, hogy újra megpróbálja a kezelést a szermentes élet kialakításának reményében. A járási gyámhivatalnál kezdeményezi Kitti családba fogadását a nagymama részére, amit az édesapa is támogat. Az apa vállalta, hogy nagyobb figyelmet fordít ezentúl gyermekére és biztosítja a folyamatos kapcsolattartást. A nagymama vállalta a családba fogadással járó gyámi feladatok ellátását. A nagymama aktív korú még, 8 órás munkaviszonyban dolgozik. A gyermekkel azonos településen él, Kitti nagypapájával alkotnak egy családot, így a gyermeknek nincs szüksége intézményváltásra sem. A szakemberek javasolták a gyermek részére gyermekpszichológiai tanácsadáson való részvételt.

Óvodai szociális segítő szakmai véleménye az esettel kapcsolatban:

A problémamegoldás hatékony megoldásának szempontjából az óvodai szociális segítőknél széles körű ismerettel kell rendelkezniük a különböző függőségek felismerésének, annak kezelésének tárgyában is. Ismereteiket ezért folyamatosan bővítik, továbbképzések, szakmai műhelyek, workshopok által.

Következmények:

A gyermek családtagjai együttműködőnek tündek. A kitűzött célok megvalósulását rendszeresen ellenőrizte a családsegítő szolgálat családsegítője. Azonban rövid időn belül kiderült, az anya nem tett eleget a megállapodásban foglaltaknak. A járási gyámhivatalba nem terjesztette be a családba fogadást. Bár önként jelentkezett az addiktológiai kezelésre, pár napon belül azt ismét otthagya és elkezdett egy kocsmában dolgozni. A munkába állása utáni második napon ittasan érkezett haza, majd onnét ismeretlen helyre távozott egy családi vita után még aznap késő este. A nagyszülők nem tudtak semmit a hollétéről, nem reagált az üzenetekre, hívásokra az anya. A nagymama haladéktalanul értesítette a családsegítőt. A szakember kezdeményezte a gyermek ideiglenes hatályú elhelyezését az anyai nagyszülőnél.

A járási gyámhivatal meghozta a határozatot, ami jogerőre emelkedett, mely szerint Kitti gyámja az anyai nagyszülő lett.

6.3 Az óvodai szociális segítők tevékenysége és együttműködése az óvodával

A szociális segítő szakember óvodát érintő feladatainak nagy részét, személyes jelenléttel az óvoda intézményében tölti. A szociális segítő munkájának hatékonysága nagyban függ attól, milyen szakmai kapcsolatot sikerül kialakítani az óvoda vezetőjével, munkatársaival, gyermekvédelmi felelősével. Ennek egyik alapfeltétele a kompetenciahatárok betartása mellett a jó kommunikáció, a partnerségi viszonyon alapuló együttműködés. Ezeket a feltételeket a két intézmény között kötött együttműködési megállapodás is tartalmazza. A szociális segítőnek fontos feladata van a jó munkahelyi kapcsolat kialakításában, a partnerségi viszonyon alapuló munka működtetésében. *„Tapasztalataim szerint általában elfogadó attitűd jellemző, mert a pedagógus szemlélet és a szociális szemlélet alapja is az, hogy segítséget és jót szeretnénk adni a gyerekeknek, családoknak.”*(Bea, 36 éves szociális segítő)

Az óvodai szociális segítő részt vesz az intézmény nevelési év eleji és végi értekezletein, szülői értekezleteken, fogadóórákon. Az interjúk alapján az látszik, hogy elfogadják a szociális segítők jelenlétét az Óvodákban. *„Igyekszünk a köztudatba vinni a jelenlétünk, ennek érdekében az óvodai szülői értekezleteken is igyekszünk megjelenni, tájékoztatókat adni a szülőknél a munkánkról, illetve azzal kapcsolatban, hogy hogyan tudnak minket elérni.”* (Ádám, 33 éves szociális segítő)

Együttműködést kell kialakítani az óvoda egyéb más szakembereivel is, mint például a logopédussal, fejlesztőpedagógussal, pszichológussal, gyógypedagógussal, gyermekjogi képviselővel. A legtöbb esetben összehangolt, több szakember érintő problémamegoldás a célravezető. Amennyiben az óvodában működnek munkacsoportok, team munka, annak tagja az óvodai szociális segítő is. A közös munka hozzájárul a szakemberek ismereteinek bővítéséhez, tapasztalatcseréhez, jó gyakorlatok kialakításához, azok megismeréséhez. Az együttműködés célja az információszerzésen túl az információnyújtás is, ezzel hozzájárulva a célzott segítségnyújtáshoz a problémakezelésben. *„A szociális segítő tevékenység során legtöbbször az óvodavezetővel kerülünk kapcsolatba. Én azt tapasztalom, hogy amelyik intézménnyel vezetői szinten jó a kapcsolat, ott az óvoda többi dolgozójával is hatékony az együttműködés.”* (Bea, 36 éves szociális segítő).

6.4 Konklúzió

A bemutatott esettanulmányok rávilágítottak az óvodai- iskolai szociális segítők sokrétű tevékenységére. Láthatjuk, hogy a veszélyeztetettség felismerésében, annak hatékony kezelésében milyen fontos erővel bírnak. A különböző jellegű esetek bemutatásával képet kaphatunk az eset jelzésétől kezdve, az eset kezelésén keresztül a következményekig.

A fizikai elhanyagolás, a hanyag bánásmód a szülő részéről a gyermekkel szemben legtöbbször könnyen azonosítható, hiszen jól látható jelei vannak. A gyermek megjelenése, higiénias állapota jól tükrözi azt, a vele kapcsolatba kerülő szakembereknek. Fontos, hogy a gyermekkel kapcsolatba kerülő szakemberek ilyenkor az észlelő- és jelzőrendszeri kötelességükből adódóan időben megtegyék jelzésüket a megfelelő szakemberek számára.

A gyermekek és a szülők is meg kell, hogy kapják a szükséges segítséget azért, hogy a továbbiakban változtatni tudjanak és a probléma hatékony eszközökkel megoldhatóvá váljon. Ilyenkor az óvodai- iskolai szociális segítőn kívül a szülők számára leginkább a családsegítő és az esetmenedzser tud segítséget nyújtani a szociális munka módszereivel és eszközeivel. Az egészségügyi szolgáltatók úgy, mint a védőnő, higiénias tanácsokkal tudja ellátni a szülőket és a gyermekeket egyaránt. Az óvodai-szociális segítő pedig a gyermekek közösségben betöltött helyzetével kapcsolatban tud segítő kezet nyújtani. A problémák miatt peremhelyzetre került gyermekek csoportban elfoglalt helyzetén tud segíteni. Amennyiben szükséges, a gyermeket gyermekpszichológushoz irányítja. Mindezek mellette mellett a család életében rövid határidővel pozitív jellegű változás várható. Védelembe vétel esetén családgondozás mellett egy év elteltével, felülvizsgálat során a védelembe vétel megszüntetése várható, amennyiben a család együttműködik és betartja a járási gyámhivatal által számukra egyénileg előírt magatartási szabályokat.

Noel esetében a bántalmazás jeleinek észlelésekor az óvodai dajka azonnal jelezte azt a felsőbb vezetője, az óvodapedagógus felé. Így a probléma nem lett elbagatellizálva, vagy a „szőnyeg alá seperve”. Az óvodapedagógus a protokollnak megfelelően értesítette az óvodai szociális segítőt, aki szintén a szakma szabályai szerint a jelzést továbbította a családsegítő felé. A szülők együttműködtek a gondozás elejétől fogva, a családsegítő és az óvodai szociális segítő tanácsait megfogadták. A jelzőrendszeri tagok között jól működött a kapcsolat, együttműködtek. A családgondozás kezdetén megtartott esetkonferencia hatékonynak bizonyult. A szakemberek együtt, egymást segítve a család életében kívánt változásokat remélve jól határozták meg a célokat és feladatokat, melyekhez a szülők tudtak kapcsolódni és együttműködőknek bizonyultak. Sikerült a szakembereknek bizalmat

kiépíteniük a szülőkkal, valamint a szülők részéről is meg volt a saját akaratuk a változáshoz. Ezeknek a tényezőknek az együttállása mind-mind hozzájárultak a hatékony problémamegoldáshoz.

Az óvodában jelentkező akár magatartásbeli, viselkedésbeli problémák azonosítása után nagy hatással tud működni a csoportos tevékenység, ahol az óvodapedagógus kérésére a szociális segítő megfigyeli az óvodai csoportot, az egyes gyermekeket. A célok megvalósításának érdekében egyéni tevékenység keretében az óvodai szociális segítő a szülőnek is hasznos tanácsokat tud adni, a gyermeket a szülőt a megfelelő külsős szakemberhez tudja delegálni. Itt valósulhat meg egyértelműen a megoldásközpontú segítő folyamat. Az óvodai szociális segítő felméri a gyermek, a család problémáit, megvizsgálja a probléma súlyosságát és dönt a további segítség módjáról. Lehet egyszeri, néhány alkalmas, illetve rendszeres az egyéni segítő tevékenység. Utóbbi ritkán, de előfordulhat, akár egy óvodai éven átívelően. A családi szerkezet megbomlása, a gyász feldolgozás esetén szintén feladata lehet a szociális segítőnek, hogy a gyermek a család, a szülő egyéni szükségleteire tudjon reagálni. Felismerje a problémát, annak feldolgozásban segítse az egyént, illetve szükség esetén más szakemberhez delegáljon. A függőség és az ahhoz kapcsolódó elhanyagolás esetén a figyelmeztető jelek felismerése, annak beazonosítása és a megoldási módok kidolgozása a lehangsúlyosabb.

Az óvodai szociális segítő szaktudásával a kliense számára tájékoztatást, információt nyújt. A problémák megoldása érdekében adekvát segítséget mozgósít, annak érdekében, hogy a gyermek és családja a saját erőforrásainak igénybevételével a kialakult helyzetet megoldja.

Az esettanulmányok és a tematikus interjúk arra is rámutattak, hogy az észlelő- és jelzőrendszer megfelelő, kielégítő működése, működtetése elengedhetetlen a célok elérése érdekében. Ennek működtetésében legnagyobb szerepe a családsegítő központ- és szolgálat jelzőrendszeri felelősének és tanácsadójának van. A tagok tájékoztatásán az éppen aktuális protokollok és módszertani útmutatókon túl, rengeteg lehetőséget rejtenek magukban a szakmai események szervezése és a mind szélesebb körű ismeretterjesztés a témában.

7. Összefoglalás

Szaktervezésemben az óvodákban megjelenő új ellátási forma, az óvodai szociális segítő tevékenység megjelenését, annak hatékony működését vizsgáltam az észlelő- és jelzőrendszer vonatkozásában esettanulmányok és tematikus interjúk elemzésével. Kutatásom során interjúkat készítettem a Csurgyói Járás Család- és Gyermekjóléti Központ óvodai szociális segítőivel, emellett az intézmény dokumentációi alapján öt esettanulmányt készítettem.

A család a szocializáció első színtere, a gyermek az innét hozott értékeket viszi tovább magával. Az óvodának fontos feladata a családok megerősítése, a szülői kompetencia támogatása. A gyermekek a jövő nemzedéke, az ő nevelésükben kiemelkedő szerepet kell, hogy betöltsenek az őket nevelő pedagógusok és hiszem, hogy ehhez nagymértékben csak hozzátehet egy óvodai szociális segítő. Az óvodás gyermek életében előforduló magatartási-nevelési problémákkal, erőszakos cselekedetekkel szemben a gyermekekkel közvetlenül kapcsolatban álló szakemberek vehetik fel legeredményesebben a harcot. Nem szabad a pedagógusokat eszköztelenül magukra hagyni, mert az ő izoláltságuk is komoly következményekkel járhat. Az óvodai szociális segítő lehet az a szakember a nevelési intézményben, az óvodában, aki a problémák megoldása érdekében eszközt adhat kollegái, legfőképpen az óvodapedagógusok számára. Az óvodapedagógusok, szülők számára a stressz- és indulatkezelésre, megfelelő önismeretre, konfliktus megoldási technikák elsajátítására kell megfelelő figyelmet fordítani. A sporttevékenységek, művészeti tevékenységek pedig segítik a gyermekek önértékelésének növekedését, érzelmeik megfelelő kifejezését.

A közvélemény „beleértve a szülőket is” jelenleg még mindig ódzkodnak egy segítő szakember bevonásától a probléma megoldása érdekében, hiszen az óvodai szociális segítő a gyermekvédelemben dolgozik, melynek megjelenése félelemmel tölti el őket. Ezért az új ellátási forma megismertetése és népszerűsítése érdekében, a közvéleményt formáló ismeretterjesztő tevékenységet kell szorgalmazni, amely elősegíti, hogy a nyilvánosság megismerje és elfogadja az új törekvéseket, alternatívákat.

Az elkészült öt esettanulmány mindegyikében felmerült a gyermek veszélyeztetettsége, előfordult elhanyagolás, bántalmazás. Az esetekből levont konklúziók megerősítették a feltételezésemet, hogy az óvodai szociális segítés, mint új ellátási forma nagyban hozzájárul az észlelő- és jelzőrendszer hatékonyabb működéséhez. A problémák megoldásához összetett, jól működő, partnerségi viszonyra épülő észlelő- és jelzőrendszeri munkára van szükség. Úgy gondolom, elsődleges szempont a prevenció, viszont a kialakult veszélyeztetettség esetén a megfelelő szakmai felkészültség, az együttműködés, a

kompetenciahatárok betartása hozzájárul a hatékony problémakezeléshez.

Óvodapedagógus hallgatóként, az óvodában tapasztalt, nevelési feladatokon túlmutató jelzőrendszeri feladatokkal szembesülve, úgy gondolom, nagy hangsúly kell fektetni a veszélyeztetettség időben történő felismerésére és kezelésének lehetőségeire. Az észlelő- és jelzőrendszer hatékony működtetése érdekében a jogszabályi változásokat folyamatosan figyelemmel kell kísérni, jó partnerségi viszonyt kell ápolni a gyermekvédelmi szakemberekkel, az óvodai szociális segítővel a hatékonyság és eredményesség érdekében.

Azt gondolom, hogy az általam vizsgált intézményekben jól működik a 2018-ban bevezetett új ellátási forma, az óvodai- iskolai szociális segítség, amely hosszú távon hozzájárulhat a jelzőrendszer hatékonyabb működéséhez.

A vizsgálat során nagyon sok új ismeretre, tapasztalatra tettem szert, ami fejlesztette szakmai kompetenciámat, és gazdagította a tudásomat. Fontosnak tartom, hogy az óvodai gyermekvédelemmel, a szakemberek foglalkozzanak, akik az észlelő és jelzőrendszer tagjaként fontos szerepet játszanak a veszélyeztetettség csökkentésében, megszüntetésben.

„A tudat, hogy megkérdőjelezheted a szabályokat, elképesztően ösztönző. Emlékeztet rá, hogy a kitaposott ösvény csak egy a rendelkezésre álló lehetőségek közül. Mindig követheted az előírásokat, vezethetsz a főútvonalon és járhatsz az előtted járók lábnyomán. De rengeteg lehetőség áll rendelkezésedre felismerni és megkérdőjelezni a közmegegyezést és felszabadítani magad az elvárások alól. Ne félj kilépni a komfortzónádból, egészséges mértékben figyelmen kívül hagyni a lehetetlent, és a fejük tetejére állítani az ötleteket.”

(Tina Seelig, egyetemi oktató, Stanford Egyetem)

Irodalomjegyzék

1. Árki I., Dr. Scheiber D., Dr. Kovács Zs (2013): *Gyermekbántalmazás és elhanyagolás*. In.: *Gyermekgyógyászati Továbbképző Szemle*, 2. sz.
2. Bozó-Kutyifa Eszter (2020): „*Vendég a háznál*” In.: Bányi Emőke., Budai István szerk. *Szociálpedagógia* 16/2020. – *Az óvodai és iskolai szociális segítő szerepe és dilemmái tematikus szám (8. évf.) 16. köt. 83-97. old* Letöltés dátuma: 2024.02.11.
Forrás: https://real-j.mtak.hu/14877/12/szocped16jav6_2020_12_21.pdf
3. Egyezmény a gyermekek jogairól. Letöltés dátuma: 2024.02.11.
Forrás: <https://unicef.hu/wp-content/uploads/2014/10/ENSZ-egyezm%C3%A9ny-a-gyermekek-jogair%C3%B3l.pdf>
4. Emberi Erőforrások Minisztériuma (2020): *Egészségügyi szakmai irányelv az egészségügyi ellátók feladatairól gyermek bántalmazásának, elhanyagolásának gyanúja esetén, Budapest, Emberi Erőforrások Minisztériuma*, In.: *Egészségügyi Közlöny* 2020(14) 2047-2096.p. Letöltés dátuma: 2024.03.25.
Forrás: <https://jogkodex.hu/doc/7665440>
5. Emberi Erőforrások Minisztériuma (2017): *Módszertani Útmutató (A gyermekvédelmi észlelő- és jelzőrendszer működtetése kapcsán a gyermek bántalmazásának felismerésére irányuló szektorsemleges egységes elvek és módszertan)*, Budapest, Emberi Erőforrások Minisztériuma, SZÁP. Letöltés dátuma: 2024.03.01.
Forrás: <https://kk.gov.hu/download/e/60/c0000/A%20gyermek%20b%C3%A1ntalmaz%C3%A1s%C3%A1nak%20felismer%C3%A9s%C3%A9re%20%C3%A9s%20megsz%C3%BCntet%C3%A9s%C3%A9re%20ir%C3%A1nyul%C3%B3%20egys%C3%A9ges%20elvek%20%C3%A9s%20m%C3%B3dszertan.pdf>
6. Gál A., Orosz L., Tolácziné Varga Zs., Varga B. (2011): *Veszélyeztettség fogalma, hatékony alkalmazásának szakmai megalapozása*, Budapest, Nemzeti Család és Szociálpolitikai intézet
7. Gyurkó Szilvia (2022): *Gyermekbántalmazás, veszélyeztetett gyermekek*. Letöltés dátuma: 2024.02.11.
Forrás: <https://adoc.pub/52-gyermekbantalmazas-veszelyeztetett-gyermekek-gyurko-szylv.html>
8. Herczog Mária (2007): *Gyermekbántalmazás*, Budapest: Complex Kiadó
9. Katonáné dr. Pehr Erika (2004): *Módszertani füzet (A gyermekvédelmi feladatot ellátó szervek szerepe és felelőssége a gyermekbántalmazás és elhanyagolás megelőzésére és kezelésére)*, Budapest, Egészségügyi, Szociális és Családügyi Minisztérium
10. Kerecsi Klára (1995): *A védtelen gyermek (Erőszak és elhanyagolás a családban)*, Budapest: Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó
11. Statisztikai Tükör (2016): *Gyermekesély- A gyermekvédelmi jelzőrendszer működése 2014.*Központi Statisztikai Hivatal, Letöltés dátuma: 2024.03.28.
Forrás: <https://ksh.hu/docs/hun/xftp/stattukor/gyermekvedelem14.pdf>
12. Módszertani Gyermekjóléti Szolgálatok Országos Egyesülete (2006): *Kézikönyv a gyermekjóléti szolgáltatást nyújtók számára a gyermekekkel szembeni rossz bánásmóddal kapcsolatos esetek ellátáshoz és kezeléséhez*, Budapest

13. Módszertani útmutató (2024). *A család- és gyermekjóléti szolgáltatás által működtetett észlelő- és jelzőrendszer működésének és működtetésének szabályairól szóló módszertani útmutató* (3. átdolgozott kiadás, 2024). Letöltés dátuma: 2024.02.01.
Forrás: <https://szocialisportal.hu/wp-content/uploads/2024/03/Modszertani-utmutato-a-jelzorendszer-mukodesenek-es-mukodtetesenek-szabalyairol.pdf>
14. Módszertani útmutató (2022). *Az óvodai és iskolai szociális segítő tevékenység módszertani útmutatója* (Belügyminisztérium Szociális Ügyekért Felelős Helyettes Államtitkársága 2022). Letöltés dátuma: 2024.02.01.
Forrás: https://szocialisportal.hu/wp-content/uploads/2023/09/2A_Az-ovodai-es-iskolai-szocialis-segito-tevekenyseg.pdf
15. Pintér Á., Tóth J. (1995): *A bántalmazott gyermekek – Gyermekjogok és gyermekbántalmazás*, In.: Statisztikai Szemle, (8-9. sz.)
16. Protokoll (2024). *Protokoll a család- és gyermekjóléti szolgáltatás által működtetett észlelő- és jelzőrendszer folyamatairól* (3. átdolgozott kiadás 2024). Letöltés dátuma: 2024.03.01.
Forrás: <https://szocialisportal.hu/wp-content/uploads/2017/08/Protokoll-a-jelzorendszer-folyamatairol.pdf>
17. Révész Béla (2022): *Gyurkó Szilvia gyermekbántalmazás, veszélyeztetett gyermekek*. Letöltés dátuma: 2024.02.01.
Forrás: <https://novekedes.hu/interju/gyurko-szilvia-a-gyermekbantalmazasi-statisztika-novekvo-tendenciat-mutat-magyarorszagon>
18. Sik Dorottya (2020): *Prevenációs szemlélet a magyar gyermekvédelemben*, In.: Esély Társadalmi és szociálpolitikai folyóirat, 31(3)
19. Sződy Judit (2017): *Bántalmazott gyerekek*, In.: Új Köznevelés, 72(10)
20. 1991. évi LXIV. törvény a Gyermekek jogairól szóló, New Yorkban, 1989. november 20-án kelt Egyezmény kihirdetéséről. Letöltés dátuma: 2024.03.12.
Forrás: <https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=99100064.TV>
21. 149/1997. (IX. 10.) Korm. rendelet a gyámhatóságokról, valamint a gyermekvédelmi és gyámügyi eljárásról. Letöltés dátuma: 2024.03.05.
Forrás: <https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=99700149.KOR>
22. 1997. évi XXXI törvény a gyermekek védelméről és gyámügyi igazgatásról. Letöltés dátuma: 2024.03.22.
Forrás: <https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=99700031.TV>
23. 15/1998. (IV. 30.) NM rendelet a személyes gondoskodást nyújtó gyermekjóléti, gyermekvédelmi intézmények, valamint személyek szakmai feladatairól és működésük feltételeiről. Letöltés dátuma: 2024.03.21.
Forrás: <https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=99800015.NM>
24. 2011.évi CXC törvény a nemzeti köznevelésről. Letöltés dátuma: 2024.03.12.
Forrás: <https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=A1100190.TV>
25. 2012. évi C törvény a Büntetőtörvénykönyvről. Letöltés dátuma: 2024.03.12.
Forrás: <https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=a1200100.tv>
26. 40/2018(XII.4.) EMMI rendelet. Letöltés dátuma: 2024.03.14.
Forrás: <https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=A1800040.EMM>

27. UNICEF (2000): *The State of the World's Children 2001*, Geneva: Unicef 2001 Letöltés dátuma: 2024.03.29.
Forrás: <https://www.unicef.org/reports/state-worlds-children-2001>
28. Cossar, J. – Brandon, M. – Jordan, P. (2013): *You've got to trust her and she's got to trust you': children's views on participation in the child protection system*. Letöltés dátuma: 2024.03.01.
Forrás: <https://onlinelibrary.wiley.com/doi/epdf/10.1111/cfs.12115>
29. Payne, M., (2008): *Complexity and Social Work. Theory and practice. Social Work Now*. Letöltés dátuma: 2024.01.22.
Forrás: https://thehub.swa.govt.nz/assets/documents/42803_social-work-now-39-apr08.17-22_0.pdf
30. Stanley, T. W. (2005): *Making Decisions: Social work processes and the construction of risk(s) in child protection work. PHD thesis School of Social Work and Human Services, University of Canterbury*, Letöltés dátuma: 2024.01.29.
Forrás: <https://core.ac.uk/download/pdf/35458125.pdf>
31. 1991. évi LXIV. törvény a Gyermekek jogairól szóló, New Yorkban, 1989. november 20-án kelt Egyezmény kihirdetéséről. Letöltés dátuma: 2024.03.12.
Forrás: <https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=99100064.TV>

Mellékletek

1. számú melléklet

Esetjelző adatlap Gyermekjóléti Szolgálat részére

Az esetjelző

Intézmény neve:

Címe:

Telefon:

Esetet jelző neve:

Telefonszáma:

A jelzésben érintett gyermek neve:

Születési adatok:

Anyja neve:

Lakcím / tartózkodási hely:

Rövid esetleírás:

Megtett intézkedés:

Kelt:

.....
esetjelző aláírása

2. számú melléklet

Egyéni tevékenységi lapja

OKTATÁSI-NEVELÉSI INTÉZMÉNY RÖVID NEVE:

OSZTÁLYFŐNÖK, CSOPORTVEZETŐ NEVE, ELÉRHETŐSÉGE:

ADATOK:

igénybevevő neve:

Szülő esetén az érintett gyermek neve:

ADATOK, HA EGYSZERI ESETKEZELÉssel NEM LEZÁRható

Laktám:

Tartózkodási hely:

Anyja neve:

I/AJ szám:

Törvényes képviselő neve, elérhetősége:

ELŐZMÉNYEK:

.....

A KLIENS JELLEMZÉSE:

.....

PROBLÉMA LEÍRÁSA:

MEGVALÓSÍTANDÓ CÉLOK:

FELADATOK, HATÁRIDŐ ÉS FELELŐS:

EGYÜTTMŰKÖDŐ SZAKEMBEREK:

LEZÁRÁS INDOKA, IDŐPONTJA:

EGYÉB SZÜKSÉGES INTÉZKEDÉS MEGTÉTELE:

EGYÉB TOVÁBBI TEENDŐK:

Dátum:

óvodai és iskolai szociális segítő aláírása

3. számú melléklet

Interjúkérdések az óvodai szociális segítővel:

1. Mióta dolgozik óvodai szociális segítőként?
2. A szociális segítség előtt dolgozott-e szociális területen? Amennyiben igen, hol és mit? Mi az Ön végzettsége? Továbbképzéseken vett e részt, ha igen milyeneken?
3. Ön szerint mennyire ismerik a szociális segítő tevékenységet az emberek?
4. Az óvodapedagógusok mennyire elfogadóak Önnel, Ön szerint milyennek ítélik meg a szociális segítséget, hasznosnak tartják-e?
5. Megítélése szerint hogyan tudnak együttműködni az óvoda munkatársaival? Miben nyilvánul meg? Mondjon, kérem példákat.
6. Munkája során az óvodában kapott –e már helyben az óvodapedagógustól jelzést?
7. Ön szerint tisztában vannak az óvodapedagógusok jelzőrendszeri feladataikkal, kötelességeikkel?
8. Hasznosnak tartják Ön szerint az Ön munkáját a pedagógusok? Véleménye szerint mit gondolnak a szülők?
9. A szülők mennyire ismerik az óvodai szociális segítő tevékenységet?
10. Kereste-e meg már szülő, és ha igen milyen témában?
11. Kellett-e már tevékenysége során gyermeket tovább irányítani más szervezethez. Ha igen miért és hova? Kérem, mutassa be a jelzés folyamata hogyan épül fel. Ki jelez? kinek jelez? Mikor mennyi idő van a döntésre?
12. Kitől, milyen módon tud a szociális segítő munkájához szakmai támogatást kapni?

4. számú melléklet

Interjú az óvodai szociális segítővel: Bea

1. Mióta dolgozik óvodai szociális segítőként?

Óvodai-iskolai szociális segítőként 2022 nyarán kezdetem el dolgozni.

2. A szociális segítség előtt dolgozott-e szociális területen? Amennyiben igen, hol és mit? Mi az Ön végzettsége? Továbbképzéseken vett e részt, ha igen milyeneken?

Alapvégzettségemet 2007-ben szereztem, mint szociálpedagógus. Szociális területen 2011. szeptemberétől kezdtem el dolgozni a(z akkor még korábbi nevén futó) csurgói Családsegítő- és Gyermekjóléti Szolgálatnál. 2013-ig egy TÁMOP pályázat keretében foglalkoztunk a térségben élő hátrányos, és halmozottan hátrányos helyzetben élő családokkal és gyermekeikkel, akiknek eredményesebb iskolai előmenetelét segítettük elő különböző felzárkóztató programok (pl. korrepetálás, kirándulások) biztosításával. A pályázat lejártát követően 2014. tavaszán kerültem ismét a Családsegítő Szolgálathoz, onnantól családgondozóként vettem részt az intézmény működésében. Igen vettem részt továbbképzéseken is, többek közt facilitátor és mediátor képzésen, szakmai műhelymunkákon és workshopokon.

3. Ön szerint mennyire ismerik a szociális segítő tevékenységet az emberek?

A szociális segítő tevékenységet - saját tapasztalataim alapján ezt érzékelem - legtöbbször a szociális gondozó munkakörrel azonosítják. Szakma közeli munkakörben dolgozók általában tisztában vannak a segítő tevékenység mibenlétével, de még óvodák és iskolák szintjén is előfordul, hogy nem látják át pontosan, mit is takar ez a munkakör.

4. Az óvodapedagógusok mennyire elfogadóak Önnel, Ön szerint milyenek ítélik meg a szociális segítséget, hasznosnak tartják-e?

Saját területemet tekintve (az óvodák, akikkel kapcsolatban állok) úgy látom, hogy hasznosnak tartják a szociális segítséget. Optimális esetben az óvodák - mint jelzőrendszeri tagok - a munkájuk hatékonyságának maximalizálása céljából rendszeres kapcsolatot tartanak a szociális területen dolgozó szakemberekkel, köztük a szociális segítséget végzőkkel is. Ez természetesen fordítva is jól működik, mert

amennyiben olyan család kerül a segítő látókörébe, akik kapcsolatban állnak az óvodával, akkor a szociális segítő is aktívan keresi az óvodapedagógusokat.

5. Megítélése szerint hogyan tudnak együttműködni az óvoda munkatársaival? Miben nyilvánul meg? Mondjon kérem példákat.

A szociális segítő tevékenység során legtöbbször az óvodavezetővel kerülünk kapcsolatba. Én azt tapasztalom, hogy amelyik intézménnyel vezetői szinten jó a kapcsolat, ott az óvoda többi dolgozójával is hatékony az együttműködés. Ha konkrét kisgyermek ügyében szükséges csoportmegfigyelést végezni, a csoportban lévő óvónők készséggel állnak rendelkezésre és biztosítják annak lehetőségét, hogy a segítő részt vegyen egy-egy foglalkozáson, vagy épp a szabad játéktevékenység megfigyelésében. Amennyiben a segítő jelzi az óvoda felé, hogy szeretné, ha az óvoda részt venne pl. egy esetkonferencián, az is jól működik, mert az óvoda számára is az a legfontosabb, hogy a veszélyeztetettség megelőzése/kezelése céljából mielőbb hatékony segítséget tudjunk nyújtani. Folyamatos és rendszeres a kapcsolattartás.

6. Munkája során az óvodában kapott –e már helyben az óvodapedagógustól jelzést?

Írásbeli jelzést óvodától kevesebb alkalommal kapok, mint iskoláktól.

Ennek egyik lehetséges oka, hogy már az első probléma észlelésekor felveszik a kapcsolatot Szolgálatunkkal, így a helyzet mielőbbi rendezésére sor tud kerülni írásbeli jelzés megtétele nélkül felém. Természetesen ez nem minden esetben van így. Van olyan, amikor fel kell hívni az óvoda figyelmét arra, hogy ha olyan szintű probléma áll fenn, tegyen írásban is jelzést és ne csak szóban “merje” elmondani, hogy mi a gond.

7. Ön szerint tisztában vannak az óvodapedagógusok jelzőrendszeri feladataikkal, kötelességeikkel?

Az évenként megtartott Települési Tanácskozások alkalmával - és egyéb szakmai tanácskozások idején is - kiemelten hangsúlyozzuk számukra, hogy jelzőrendszeri tagként kötelesek élni ezzel a jogkörükkel, amennyiben a gyermekekkel kapcsolatban veszélyeztető körülmény észlelése merül fel intézményükben. Személyes tapasztalatom alapján azt mondhatom, hogy az óvodapedagógusok és az óvodavezetők tisztában vannak ezen kötelezettségükkel és többnyire igyekeznek is eleget tenni ennek.

8. Hasznosnak tartják Ön szerint az Ön munkáját a pedagógusok? Véleménye szerint mit gondolnak a szülők?

Ez egy összetett kérdés. Ismét csak azt tudom mondani, hogy ahol jó az együttműködés az adott intézménnyel, ott nyitottan és elfogadóan állnak a segítő tevékenységéhez is. A pedagógusok ott kifejezetten igénylik, hogy segítő iránymutatást kapjanak, és a felmerülő nehezebb helyzetekben adekvát segítségnyújtás történjen. Tapasztalataim szerint általában elfogadó attitűd jellemző, mert a pedagógus szemlélet és a szociális szemlélet alapja is az, hogy segítséget és jót szeretnénk adni a gyerekeknek, családoknak. A csoportban való megfigyelését a gyermeknek kimondottan hasznosnak tartják a pedagógusok.

A szülők kevésbé vannak tisztában a segítő tevékenység fogalomrendszerével. Számukra az első gondolat, hogy “családsegítő” vagy “gyámügyi” az ember, ami sok esetben egy negatív sztereotípiát és először ezen kell fordítani. Megértő és bizalmi helyzetet kialakítva azonban ez a fajta “tartás” általában oldásra kerül és onnantól már jól alakul az együttműködés a segítő és a szülők között. Illetve ebben az óvodának is jelentős szerepe van, mert ahol az óvodapedagógus pozitívan nyilatkozik a segítővel kapcsolatban, ott a szülőknél előbb épülhet ki a bizalom ennek a tevékenységnek az irányába is.

9. A szülők mennyire ismerik az óvodai szociális segítő tevékenységet?

A választ részben már megadtam a 8. kérdésnél. Magát a segítő tevékenységet nem ismerik általában. Az óvodában való találkozáskor realizálódik számukra, hogy mi nem rosszat akarunk, hanem pont ellenkezőleg, azért vagyunk, hogy a számukra nyújtott segítség minél hatékonyabban létrejöhessen és hosszú távon fenn is maradjon.

10. Kereste-e meg már szülő, és ha igen milyen témában?

Szülő önmagától nem keresett még fel. Olyan volt, hogy az óvodában tett látogatáskor jött oda beszélgetni adott helyzetről, ami felmerült a gyermekével kapcsolatban. (Családi életvitel nehézségeivel kapcsolatban kért iránymutatást.)

11. Kellett-e már tevékenysége során gyermeket tovább irányítani más szervezethez.

Ha igen miért és hova? Kérem, mutassa be a jelzés folyamata hogyan épül fel. Ki jelez? kinek jelez? Mikor mennyi idő van a döntésre?

Óvoda esetében ez viszonylag ritkán fordul elő. 3-6 éves gyermekeknél legtöbbször a szülőket irányítjuk tovább pszichológiai tanácsadásra, vagy a probléma jellegétől függően egyéb szakemberhez.

Az iskolai szociális segítő tevékenységben viszont az egyéb szakemberhez történő delegálásra többször is van példa. Általában pszichológus szakemberhez, illetve arra is volt példa, hogy a Pedagógiai Szakszolgálathoz történt az elirányítás.

Legutóbbi példát mondanám el, igaz ez iskolai eset. Az egyik középiskolában, ahol segítő tevékenységet folytatok, az egyik 10. évfolyamos tanulóval kapcsolatban a gyakorlat alkalmával (szakácsnak tanul és nekik minden második héten gyakorlatuk van a tanműhelyben) indulatkezelési problémákat észlelt az oktató. Ekkor az osztályfőnök felkísérte hozzám a fiatalembert, akivel beszélgetni kezdtem. A beszélgetés során elmondta, hogy önmaga is érzi, hogy időnként nem képes uralkodni a benne felgyülemlett feszültségen. Beszélgettünk és elmondta, hogy a kisebb korában átélt családi konfliktusok többször oda vezettek, hogy az édesanyja fizikailag is több ízben bántalmazta. Ekkor úgy ítélt meg, hogy mindenképpen szükséges lenne a múltban átélt negatív események szakember általi feloldása is, így felkerestem a Központunk pszichológusát és egyeztettem a fiúnak egy időpontot az első találkozásra. Ezt követően már a delegált és az adott szakember beszél meg a következő találkozások idejét, rendszerességét.

12. Kitől, milyen módon tud a szociális segítő munkájához szakmai támogatást kapni?

A szociális segítő szakmai támogatását egyrészt maga a Családsegítő- és Gyermekjóléti Központ, másrészt a különféle továbbképzések és tréningek biztosítják. Az óvodai és iskolai szociális segítők részére pl. a tavalyi évben minden hónapban úgynevezett Műhelyek voltak, amikor a szakmában dolgozók különféle előadások és work shopok alkalmával előadásokat hallhattak és beszélgethettek a felmerülő szakmai helyzetekről és azok megoldási lehetőségeiről. Széles körű ismeretekkel kell rendelkeznie egy szociális segítőnek, akár a függőségek témakörben vagy említhetném a különböző részképesség zavarok felismerésén át széles a paletta.

5. számú melléklet

Interjú az óvodai szociális segítővel: Ádám

1. Mióta dolgozik óvodai szociális segítőként?

5,5 éve kezdtem ezen a területen dolgozni a Csurgó Járási Család- és Gyermejkölési Központ és Szolgálatnál.

2. A szociális segítés előtt dolgozott-e szociális területen? Amennyiben igen, hol és mit? Mi az Ön végzettsége? Továbbképzéseken vett e részt, ha igen milyeneken?

Igen, intézményvezető helyettesként és foglalkoztatás vezető helyettesként mozgáskorlátozottak lakóotthonában. Általános szociális munkás végzettségem van. Óvodai, iskolai szociális segítőként több online képzésen, workshopon és szakmai műhelyen is részt vettem.

3. Ön szerint mennyire ismerik a szociális segítő tevékenységet az emberek?

Jelenleg a tapasztalataink alapján egyáltalán nincs köztudatban még az óvodai, iskolai szociális segítő tevékenysége, de ez nem meglepő, hiszen néhány egyedi helyzettől eltekintve 2018 óta működik ezen szolgáltatás az oktatási nevelési intézményekben.

4. Az óvodapedagógusok mennyire elfogadóak Önrel, Ön szerint milyenek ítélik meg a szociális segítést, hasznosnak tartják-e?

Meglátásom szerint az óvodában dolgozók elfogadóak, készségesek a szociális szféra dolgozóival. Igyekszünk minden esetben hangsúlyozni, hogy az óvodai dolgozók számára könnyebbséget jelenthet a szociális segítő jelenléte az intézményben, hiszen a jelzés megtételében is tudnak segíteni. Ezen kívül a közös megoldáson is egy „külsős”, más területen, ugyanazt a problémát más szemszögből néző szakemberrel együtt tudnak gondolkodni a megoldás érdekében. Fontos a jó kollegiális kapcsolat kialakítása, fenntartása.

5. Megítélése szerint hogyan tudnak együttműködni az óvoda munkatársaival? Miben nyilvánul meg? Mondjon kérem példákat.

Az óvodák dolgozóival akkor tudunk legjobban együttműködni, amikor az ott dolgozók minél korábban jelzik az általuk tapasztalt problémákat. A szociális

szakembereknek más módon van kapcsolata esetleg a családokkal, más szempontból látja és nézi az esetlegesen felmerülő problémát, a gyermek és a család helyzetét. Mindebből kifolyólag holisztikusabb módon, más irányból közelítik meg és próbálnak megoldást találni egy-egy a gyermek életében felmerülő helyzetre. Jól tudunk együttműködni különböző gyermekrendezvények, gyermeknap, gyermek programok alkalmával a szervezési feladatoktól kezdve a lebonyolításon át.

6. Munkája során az óvodában kapott –e már helyben az óvodapedagógustól jelzést?

Igen. Azonban az is jellemző, hogy sok esetben igyekeznek az óvoda alkalmazottai elkerülni, hogy nekik személyesen kelljen jelzést tenni a szülőkkel való konfliktus elkerülése érdekében. Azonban olyan esetekben, amikor a probléma jellege olyan, amit a szociális segítő is személyesen meg tud figyelni, át tudjuk vállalni ezt a feladatot az óvoda alkalmazottjaitól. Más esetekben igyekszünk a lehető legtöbb irányból megkönnyíteni a jelzés megtételét.

7. Ön szerint tisztában vannak az óvodapedagógusok jelzőrendszeri feladataikkal, kötelességeikkel?

Erre a kérdésre az a válaszom, hogy ez nagyon változó. Legtöbb esetben amikor a jelzés nincs megtevéve, annak az az oka, hogy a problémát megpróbálják minél hamarabb megoldani, lezárni saját maguk, még mielőtt visszatérő, vagy folyamatosan fennálló problémává válna az adott felmerülő helyzet. Azok az óvodapedagógusok, aki tisztában vannak a jelzőrendszeri kötelességükkel, feladataikkal a jelzés megtételére vonatkozó protokollokat is jól ismerik és használják.

8. Hasznosnak tartják Ön szerint az Ön munkáját a pedagógusok? Véleménye szerint mit gondolnak a szülők?

Általánosságban rendszerint pozitív a fogadtatás mind a pedagógusok, mind a szülők részéről. Azonban amennyiben egy adott családot érintő konkrét problémáról van szó, a szülők általában elutasítóbbak. Az óvodapedagógusok hozzáállása is változó annak a függvényében is ki az érintett család.

9. A szülők mennyire ismerik az óvodai szociális segítő tevékenységet?

Igyekszünk a köztudatba vinni a jelenlétünk, ennek érdekében az óvodai szülői értekezleteken is igyekszünk megjelenni, tájékoztatókat adni a szülőknek a munkánkról, illetve azzal kapcsolatban, hogy hogyan tudnak minket elérni.

10. Kereste-e meg már szülő, és ha igen milyen témában?

Direkt megkeresés szülő részéről még nem volt.

11. Kellett-e már tevékenysége során gyermeket tovább irányítani más szervezethez.

Ha igen miért és hova? Kérem, mutassa be a jelzés folyamata hogyan épül fel. Ki jelez? Kinek jelez? Mikor mennyi idő van a döntésre?

Igen, pedagógiai szakszolgálathoz, gyermek pszichológushoz. Minden esetben annak a személynek kell a jelzést megtenni, aki az esetet a legközelebről tudta megfigyelni. A legtöbb esetben a család/ gyermekjóléti szolgálat felé kell megtenni a jelzést az esettől számított legrövidebb időn belül, felmerülő helyzet súlyosságától függően akár azonnal, telefonon is, még mielőtt az írásban is megtett jelzés beérkezne.

12. Kitől, milyen módon tud a szociális segítő munkájához szakmai támogatást kapni?

A család/ gyermekjóléti szolgálatok, központok munkatársaitól tudunk szakmai segítséget kérni, illetve az vezetőtől, hálózati szakértőtől.

Nyilatkozatok

NYILATKOZAT

szakdolgozat nyilvános hozzáféréséről és eredetiségéről

A hallgató neve: **Nézics Andrea**
A Hallgató Neptun kódja: **IHR59J**
A dolgozat címe: **AZ ÓVODAI SZOCIÁLIS SEGÍTŐ TEVÉKENYSÉG SZEREPE A GYERMEKVÉDELMI JELZŐRENDSZER MŰKÖDÉSÉBEN**

A megjelenés éve: **2024**
A konzulens intézetének neve: **Neveléstudományi Intézet**
A konzulens tanszékének a neve: **Gyermeknevelési Tanszék**

Kijelentem, hogy az általam benyújtott szakdolgozat egyéni, eredeti jellegű, saját szellemi alkotásom. Azon részeket, melyeket más szerzők munkájából vettem át, egyértelműen megjelöltem, és az irodalomjegyzékben szerepeltettem.

Ha a fenti nyilatkozattal valótlanul állítottam, tudomásul veszem, hogy a záróvizsga-bizottság a záróvizsgából kizár és a záróvizsgát csak új dolgozat készítése után tehetek.

A leadott dolgozat, mely PDF dokumentum, szerkesztését nem, megtekintését és nyomtatását engedélyezem.

Tudomásul veszem, hogy az általam készített dolgozatra, mint szellemi alkotás felhasználására, hasznosítására a Magyar Agrár- és Élettudományi Egyetem mindenkori szellemi tulajdon-kezelési szabályzatában megfogalmazottak érvényesek.

Tudomásul veszem, hogy dolgozatom elektronikus változata feltöltésre kerül a Magyar Agrár- és Élettudományi Egyetem könyvtári repozitori rendszerébe. Tudomásul veszem, hogy a megvédett és

- nem titkosított dolgozat a védést követően
- titkosításra engedélyezett dolgozat a benyújtásától számított 5 év eltelte után nyilvánosan elérhető és kereshető lesz az Egyetem könyvtári repozitori rendszerében.

Kelt: Berzence, 2024. április 8.


Hallgató aláírása


NYILATKOZAT

Nézics Andrea(név) (hallgató Neptun azonosítója: IHR59J) konzulenseként nyilatkozom arról, hogy a **szakdolgozatot**¹ áttekintettem, a hallgatót az irodalmi források korrekt kezelésének követelményeiről, jogi és etikai szabályairól tájékoztattam.

A záródolgozatot/**szakdolgozatot**/diplomadolgozatot/portfóliót a záróvizsgán történő védésre **javaslom / nem javaslom**².

A dolgozat állam- vagy szolgálati titkot tartalmaz: igen nem^{*3}

Kelt: Kaposvár, 2024. április 8.


belső konzulens

¹. A megfelelő dolgozattípus meghagyása mellett a többi típus törlendő.

². A megfelelő aláhúzendó.

³. A megfelelő aláhúzendó.